

MLADIKA 1

IZHAJA DESETEKRAT V LETU
LETO XXXVI. 1992

KAZALO

Lietuva tevyne musu	1
Kaj se jim tako mudil!	1
Saša Martelanc:	
Spomini na Franca Jezo	2
Mogoče ne veste, da	3
Osem Slovencev za danes:	
Rado Lenčec	4
Janez Kolenc:	
Tovariš Mikunda	8
Vladimir Kos: Vigred se bliža	10
Vinko Lenarčič:	
Spomini na Plečnika (9)	11
Na robu	11
Vida Valenčič: Mlada tržaška Slovenka v Walesu	14
Gabrijel Devetak:	
Triglavski narodni park	15
Vladimir Kos:	
Melanholija v be-tonu	16
Antena	18
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura (Marko Sosič; Miroslav Košuta; Zora Tavčar; Alojz Rebula)	23
Ocene: Pietro Zovatto: Trieste e l'Istria tra religiosità...; Domovina in svet; Marjan Pertot: Bibliografija argentinskega tiska II. (Martin Jevnikar)	26
Na platnicah: Pisma; Čuk na Obelisku; Za smeh; Listnica uprave	
Prilogi:	
Pavle Merkù: Svetniki v slovenskem imenoslovju (str. 133-136)	
RAST 68-92	

Zunanja oprema:
Edi Žerjal

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel./fax 040/370846

Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA

Reg. na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 3.000 lir. Celoletna naročnina za Italijo 30.000 lir; nakazati na poštni tekoči račun 14470348 — Mladika - Trst. Letna naročnina za Slovenijo 30.000 lir ali enakovreden znesek v drugih valutah. Druge države 37.000 lir (ali enakovreden znesek v tuji valuti), po letalski pošti 48.000 lir.

Tisk in fotostavek:

»graphart«, Trst, Drevored D'Annunzio 27/E
tel. 040/772151

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva

SLOVENSKO DRUŠTVO
V STUTTARTU

Stuttgart, 14.1.1992

Cenjeno uredništvo,

sporočamo vam, da smo 12.01.1992 v Stuttgartu ustanovili »Kulturno društvo SLOVENIJA STUTTART«. Za predsednika je bil izvoljen gospod Karl Cepl, 7050 Waiblingen, SachsnsenWeg 3, tel. 07151-53159, za njegovega zastopnika pa gospod Anton Strojan, stanujoč v Schwierdingenu. Na mesto tajnika so navzoči izvolili dr. Branka Tanška iz Stuttgarta.

Ustanovitev novega društva med Slovenci na Württemberškem je narekoval razvoj v domovini in mednarodno prizna-

Slovenska družina ima na mizi mladiko

nje Slovenije. Med cilji društva je namreč rečeno, da bo društvo skrbelo za »Varstvo duhovnih, kulturnih, narodnih in političnih interesov članov na krščansko-humanističnih temeljih. Prizadevalo se bo za odstranitev duhovne škode, ki jo je Sloveniji prizadela komunistična diktatura in se trudilo za spravo med ljudmi.« Že ta dva poudarka utemeljujeta upravičenost tega novega društva.

S spoštovanjem,
Ciril Turk, referent za medije.

»PRO VITA«

Iz Vetova na Hrvaškem nam piše zdravnik dr. Antun Lisec, ki nas prosi, da slovensko javnost seznanimo z apelom, ki so ga podpisali pripadniki tretje brigade, tretjega bataljona hrvaške garde v Osijeku, h katerim je pristopil tudi Slovenec

dobrovoljec pok. Stjepan Janušić. Le-tega so srbski teroristi zajeli skupaj z drugimi Hrvati in ko so ugotovili, da je Slovenec, so ga ubili in vrgli v Dravo. Dr. Lisec nam obširno opisuje smisel apela, ki so ga podpisali gardisti v prvi vojni liniji in prilaga fotokopijo vseh podpisov. Apel pa se glasi:

Apel s prve borbene linije

Mi, spodaj podpisani aktivni pripadniki sestava Zbora narodne garde Osijek, tretji bataljon, tretja brigada, tretja pešadijska četa, odločno zahtevamo od vseh vrhovnih organov oblasti, zdravstva, prosvete, javnih glasil in drugih, da popolnoma zaščitite življenja vseh nerojenih otrok, vse od spočetja dalje!

Ko stojimo na braniku naše drage domovine Hrvatske in zanjo prelivamo svojo mlado kri, in mnogi naši kolegi iz te čete so te dni za Hrvatsko tudi padli, imamo pred očmi ne samo četnike in »jugoslovansko« protiljudsko armado, ki ubija naše ljudi in nam uničuje domovino, ampak imamo pred očmi tudi ljudi v belem, zdravniške, sestre, farmacevtke in druge, ki jim pomagajo pri ubijanju malih deklic in dečkov, ki se še niso rodili. Oni to dnevno počenajajo v še večjem številu nego četniki.

Mi se zavedamo, da Hrvatske ne predstavljajo samo teritorij in meje, ampak tudi ljudje — tako rojeni kot nerojeni. In kadar se državna oblast in drugi odpovedo nerojenim otrokom, je to hujše, kakor če se odpovedo hrvatskemu teritoriju!

Odločno in hitro zahtevamo od hrvatske oblasti, da strogo prepove uničevanje življenja otrok, ki se še niso rodili in da zaščitijo moralne vrednote!

V Osijeku, 3.10.1991
(Sledi preko 80 podpisov)

»Pro vita«

dr. med. Antun Lisec
55335 VETОВО - Požeška ul. 11
HRVATSKA

SLIKA NA PLATNICI: Kozlerjev zemljevid Slovenije iz leta 1853.

UREDNIŠKI ODBOR: Lilijana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Ester Sferco, Tomaž Simčič, Marko Tavčar, Zora Tavčar, Edvard Žerjal in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češčut, Danilo Čotar, Albert Miklavc, Franc Mljač, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemac, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Breda Susič, Lojze Škerl in člani uredniškega odbora.

Lietuva tevyne musu

»Litva domovina moja«. Prve besede iz himne majhne države ob Baltiku naj bodo tudi prve, ko v prvi številki novega letnika na uvodnem mestu pozdravljamo mednarodno priznano državo Slovenijo. Odstopamo to častno mesto narodu, ki nam je prvi podal prijateljsko roko tudi v formalnem oziru, saj je Litva 30. julija 1991 prva med vsemi na svetu priznala Slovenijo. Naj bo srčno zahvaljena.

Neizmerno nam je drago, da je prišel prvi DA iz ene tistih majhnih evropskih domovin, ki so dolgo sanjale podobne nemogoče sanje kot naša. To je lep simbol za začetek. Potem se je vsulo še toliko DA-jev, da smo jih že skoraj nehali šteti natančno. Prej ali slej bo med njimi tudi velesila, ki sicer nekam dolgo pozablja, kako se je leta 1776 tudi sama rodila navsezadnje z odcepitvijo, pa še brez nevarnosti raket s turških letal...

Sloveniji pošiljamo pozdrav z onstran zahodnega roba, kjer se njena državna suverenost skončuje, nadaljuje pa se vez, ki ni bila nikoli pretrgana. Na tej strani smo vsa povojna desetletja skušali ohraniti vredne in ljubljene stvari: narodno zavest, krščansko omiko in svobodno misel. Z omejenimi sredstvi in s skromnimi močmi smo želeli biti v službi manjšinske skupnosti, pri tem pa nikoli nismo pozabili na celoto, niti v najbolj brezupnih časih. Ob sprotnem delu si je naša misel včasih vendarle vzela čas, da je poletela v višine in se razgledala čez obzorja upov in želja. Na teh poletih smo kdaj pa kdaj uzrli tudi prividne barve svobodne in suverene domovine. Nekoč, tako smo si upali misliti, bogve kdaj nekoč, bo; saj tudi logika terja svoje, ne le sanje.

Petintrideset letnikov MLADIKE je prežetih s to vero. Naše drobno delo in naše velike sanje izročamo zdaj domovini živi in mrtvi prijatelji, ki smo se kdaj srečavali na straneh te revije. Živi in mrtvi sanjači, vsak s svojo vizijo, vsak s svojim hrepenenjem, vsak s svojo ljubeznijo.

Velike, nemogoče sanje so se uresničile. Zdaj smo pripravljani tudi na stvarnost, tudi na vse težavne in celo zoprne stvari. Ne bomo si zatiskali oči, saj ima tisti, ki ljubi, tudi pravico, da katero reče. A to je že druga zgodba.

Zdaj praznujemo in izrekamo voščila.

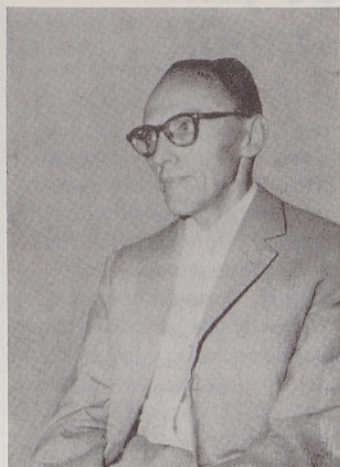
Vso srečo, Slovenija!

Kaj se jim tako mudi!

Tudi na tej strani meje, četudi ne moremo vplivati na razvoj dogodkov, ne moremo biti ravnodušni ob zapletih, ki so bruhnili na dan prav z osamosvojitvijo, čeprav jih je bilo čutiti že prej in je bilo pač vsakomur jasno, da je zavezništvo v okviru DEMOSA zelo začasno. Toda po novem letu imamo občutek, da se nekaterim hudo mudi in da so začeli podirati nekaj, kar še ni trdno stalo na nogah. Ne mislimo na slovensko državo, ker te še ne bo tako kmalu, vsaj v smislu nekega temeljnega soglasja med Slovenci, upravitelji in strukturo. Mislimo na temelje slovenske demokracije, ki so še zelo krhki. Slovenci so dolgo gledali na samostojnost in demokracijo kot na nasprotni breg reke, preko katere ni bilo mostu. Ta most k mitu in blagostanju je bilo mogoče zgraditi s pomočjo spleta okoliščin, ki so delovale sinergično. Mostu bi ne bilo brez krize svetovnega komunizma in prav tako bi ga ne bilo brez zagnanih idealistov, ki so si postavili kot cilj najprej demokracijo in osamosvojitve Slovenije in Slovencev. Prav ti so s svojo doslednostjo prisilili slovenske komuniste, da so se še sami vključili v veliko igro. Razmere so bile ugodne, nasprotnik domišljav in šibak in samostojnost je padla kot zrel sad. Most preko reke k mitu je bil postavljen, toda še ne prehojen. Do zdaj je slovenski politični stroj deloval skoro brezhibno, zdaj pa se je začelo zatikati, ko bi morali pozabiti na improvizacijo in domišljijo in se lotiti sistematičnega dela. Toda nekaterim se očitno zelo mudi, bojijo se, da bi si kdo pridobil adutov in pozabljajo na nedorečenost slovenske demokracije ter iščejo nova zavezništva, pozabljajo na prejšnje ideale in solidarnostno zavezništvo, ki edino lahko obrodi sadove v novih in zagnanih družbah, kot bi lahko bila slovenska. Izbrali so pot, ki bo počasnejša in ne bo šla mimo brez travm in grenkobe.

Spomini na Franca Jezo

Saša Martelanc

Stran iz zbornika *Draga 1969/70* z naslovom »Slovensko usodo krojino tudi mi«.

Franc Jeza:

KAKŠNO POT NAJ IZBIRAJO SLOVENC ZA NAJBOLJŠO MEDNARODNO UVELJAVITEV

Pred osmimi leti, 20. januarja 1984, je v tržaški bolnišnici umrl Franc Jeza, neponovljiva osebnost na slovenskem prizorišču našega časa. Po poklicu je bil časnikar in publicist, po študiju etnograf in etnolog z univerzitetno diplomom v Gradcu, po ustvarjalnem daru pisatelj zanimivih povesti in napatih radijskih iger. Njegovi univerzalni vrednoti sta bili krščanska etika in svobodoljubnost, kot Slovenec pa je bil z vsem srcem in razumom navezan na svojo domovino, ki jo je ne samo globoko ljubil, marveč tudi dodobra poznal in spremljal v vseh aspektih njenega duhovnega in stvarnega bivanja in snovanja. Pri tem je imel vrhunski ideal, po katerem je bil znan velikemu krogu prijateljev in neprijateljev. Ta ideal je bil suverena in neodvisna slovenska država. V službi tega ideala je bil cela desetletja aktivist z govorno in še zlasti s pisano besedo, na lastne stroške ob trdem delu begunca brez stalne službe, za ceno tudi nevarnega tveganja, ko je bila Slovenija pod totalitarno kontrolo, njene tipalke pa so segale tudi čez mejo do nas.

Franca Jeze se zdajle in tukaj spominjamo kljub temu, da obletnica njegove smrti ni okrogla. Je pa prva po uresničenju njegovih in naših sanj, po uresničenju njegove omalovaževane, zasmehovane, osovražene in preganjane življenjske vizije. Spominjamo se ga v novem slovenskem ča-

su, ko le nekaj kilometrov od njegovega groba v Trstu, ko le streljaj od njegovega zemskega doma na Opčinah, vihra zastava države Slovenije, njegove sanjane države Slovenije, zdaj uradno priznane od skoraj vse Evrope in tudi že prvih čezmorskih držav.

V tem času, ki nam ga je bilo dano doživeti, se Franca Jeze spominjamo, ker nam je bil drag prijatelj, občudovan zaradi obširnega znanja in blestečega peresa, iskreno spoštovan zaradi poguma in vedrine kljub vsem stiskam. Imel je dostojanstvo, ki je dano izbranim, in plemenitost, ki zaznamuje dobre ljudi. Zato je premogel tudi prisrčno veselje v redkih pavzah med trdim delom za prežvljanje in za slovensko poslanstvo, ki se mu je bil zapisal že od mladih nog.

Franca Jeza se je rodil leta 1916 v Hajdini pri Ptujju. Njegov univerzitetni študij v Ljubljani je prekinila vojna, ki jo je preživel po italijanskih zaporih in nemških taboriščih, potem ko je okupator odkril, da je vstopil v vrste odporiškega gibanja. Po vojni je moral, kot skoraj vsi na Slovenskem, ugotoviti, da je bila slovenska uporiška epopeja opeharjena in zlorabljena za drugačne cilje. Njegova svobodoljubna narava tega ni prenesla, in tako je leta 1948 postal begunec, najprej z etapo v srednji Italiji, kmalu zatem pa v Trstu, kjer se je njegova zemska pot končala v 68-tem letu starosti.

V našem mestu je razvil vse svoje energije za širjenje zamisli o neodvisni Sloveniji, ki jo je imel v sebi že pred vojno. Javnost je najprej postala nanj pozorna ob sestavku »Sodobna slovenska problematika«, ki ga je v nadaljevanjih objavljaval v reviji STVARNOST ter njeni naslednici »Stvarnost in svoboda«. V prvih petdesetih letih je s tisto serijo člankov naredil prvi obračun čez slovensko dogajanje od konca prve svetovne vojne pa preko druge vojne do časa, ki smo ga živeli ob tako imenovani železni zavesi. V tisti nadaljevanki, ki je na različne načine vznemirjala mnoge, so bili že jasno začrtani obrisi ideje o Sloveniji kot neodvisni državi. Čez nekaj let je sledil pravi »škandal«: leta 1959 je s knjigo »Nova tlaka slovenskega naroda« z neizprosnimi številkami dokazal, kako Jugoslavija gospodarsko izžema Slovenijo. V šestdesetih letih se je tako imenovani »škandal« še povečal: pojavili so se letaki s pozivi po neodvisni Sloveniji, po pošti so čez mejo množično potovale poslanice »Akcijskega odbora za neodvis-

no Slovenijo«. Jeza ni bil več sam, pridružil se mu je nekaj navdušenih mlajših sodelavcev. Vendar je treba tudi javno priznati resnico: vsa bremena in vsa tveganja so bila predvsem njegova osebno. Sledil je potem še zadnji zubelj med leti 1978 in 1983: pet samostojnih zbornikov, polnih vere in prepričanja o edini rešilni slovenski poti, lastni državi. Pet zbornikov s petimi naslovi: Alternativa, Inicijativa, Demokracija, Akcija in Neodvisna Slovenija. Potem je omahnil, ta veliki samotni bojevnik, in vsi, ki smo mu vse premalo pomagali, smo žalostni, da mu ni bilo dano dočakati velikih dogodkov, ki so bili darovani nam še živim.

Še kdaj, še velikokrat se bo treba povrniti k temu izjemnemu človeku, ki je bil tudi umetnik slovenske literarne besede in dolgoletni sodelavec tržaškega radia in drugih slovenskih glasil na Tržaškem.

Zdaj pa naj za spoštljivi konec tega zapisa spregovori Franc Jeza sam. Leta 1980 je Franc Jeza prejel literarno nagrado »Vstajenje« za življenjsko delo. Tedaj ga je časnikar tržaškega radia vprašal: »Zakaj je lepo in vredno biti Slovenec?« Preberite njegove besede iz časa, ko je bila še neskončno daleč tista zastava le nekaj kilometrov od njegovega sedanjega groba in le streljaj od njegovega zemskega doma na Opčinah:

Tega vprašanja si sam nisem nikoli zadal, pač pa sem vedno čutil, da je lepo biti Slovenec, saj nam ne manjka ničesar, kar napravi življenje zanimivo, napeto in angažirano. Kako lepo je biti Slovenec, občutim vsakokrat, ko potujem po kaki tuji deželi. V Nemčiji na primer pogrešam naš čut za mero, intimnost našega življenja; v Skandinaviji naše cerkve, zlasti cerkve po vaseh in na hribih; tam je pokrajina brez njih pusta, kot da nima duše, in melanholični se mi zdijo tudi ljudje, kakor da se nimajo kam dati, ne glede na vse svoje izobilje. Da niti ne govorim o drugih, bolj zaostalih in manj srečnih deželah. Zdi se mi samo, da mi sami ne vemo, kaj imamo, ko imamo tako deželo, kakor smo jo podedovali od svojih prednikov; in ko imamo tako zgodovino, tako razgibano, da je dejansko zgodovina vse Evrope v malem, zgodovino, katere se nam ni treba sramovati, kakor se je morajo sramovati nekateri tako imenovani veliki narodi. Gledati moramo samo, da si ohranimo svojo slovensko izvornost in jo obogatimo s svetovljanstvom. Bolj moramo spoštovati same sebe, bolj moramo biti ponosni nase, na svojo zgodovino in na vse drugo, kar spada pod pojem slovenstva in slovenske domovine. In bolj moramo biti tudi odprti do ostalega sveta, ne na komando drugih, v vlogi podložnikov, ampak kot svobodni ljudje svobodne dežele.

V slovenska obzorja in čez

Mogoče ne veste, da...

- da je Igor Vrabc, tržaški Slovenec, ki živi v Angliji, s pismom pozval kar osemdeset angleških parlamentarcev, naj podprejo samostojnost Slovenije...
- da so raziskovalci našli na Kitajskem izredno majhen Koran, ki je dolg 2,7 cm in tehta 6 gramov...
- da je v bivši komunistični Jugoslaviji poleg javne zakonodaje obstajala tudi tajna, s tajnim uradnim listom (izhajal je tudi v Sloveniji, izšlo pa je enajst številčk)...
- da je Kanadski časopis Toronto Star poročal, da ima Lord Carrington, vodja pogajanj za zaključitev bojev na Hrvaškem, večino delnic pri podjetju, ki je poslovalo z orožnim oddelkom srbske Crvene Zastave...
- da so se ljubljanski krščanski demokrati na pobudo njihovega člana in ljubljanskega župana, inž. Jožeta Strgarja, začeli tedensko zbirati na družabno-kulturni večer...
- da eno leto po smrti dr. Stanislava Leniča Ljubljana še zmerom čaka na imenovanje novega pomožnega škofa...
- da bi se osem milijonov Italijanov rado odpovedalo kajenju, kakor je ugotovila neka anketa...
- da v Mednarodno šolo v Devinu vsako leto sprejmejo po dva Slovenca in dva Hrvatita...
- da je izšel Celjski Zbornik z bogato in zanimivo vsebino na 300 straneh, med drugim s seznamom bolnikov iz umobolnice Novo Celje, ki so jih nacisti leta 1941 premestili v zavod Hartheim pri Lientzu in jih tam usmrtili...
- da je v istem zborniku mladi literarni zgodovinar Igor Grdina objavil daljšo študijo "Poezija slovenskega zdomstva 1945-1965"...
- da se bodo junija predstavili v Cankarjevem domu v Ljubljani na skupnih kulturnih dnevih Slovenci iz Italije, Avstrije in Madžarske...
- da je mladinski list Pastirček izdal bogato ilustrirano knjigo o Trstu z naslovom "Tržaški sprehodi", ki jo je napisala Ljuba Smotlak.

Osem Slovencev za danes

Zdomstvo - Emigracija

SLOVENEK NA KOLUMBIJSKI UNIVERZI

RADO LENČEK, slavist, etnograf in jezikoslovec se je rodil 1921 na Mirni na Dolenjskem, živi pa v New Yorku v Združenih državah Amerike. Od leta 1944 do 1955 je poučeval na slovenskih šolah v Gorici in Trstu. Leta 1956 se je preselil v ZDA, od 1974 pa je redni profesor slovanskih jezikov in kultur na Columbia University v New Yorku. Z njim se je za Mladiko pogovarjala **Marta Williams**, kateri se za sodelovanje v rubriki, ki jo urejuje in piše **Zora Tavčar**, iskreno zahvaljujemo. (Ur.)

Prof. Rado Lenček.

Po rodu ste Slovenec — študijska in službena pot pa vas je vodila preko Italije in Združenih držav. Tu ste že dolga leta redni profesor za slovanske jezike in kulture na Kolumbijski univerzi v mestu New York, kjer tudi poteka najin pogovor. Za mnoge ste vidna osebnost ne samo na področju slovenskega kulturnega utripa v Ameriki, pač pa tudi na področju znanstvenega dela in prizadevanj za pospeševanje študija slovenskega jezika na ameriških univerzah. Rodno Dolenjsko ste prvič zapustili leta 1940, ko ste se odpravili v Ljubljano študirat slavistiko. Kateri profesorji, kateri sošolci so se vam najbolj vtisnili v spomin?

Moja mama je bila Belokranjica, Šokica s Semiške gore, moj oče- Notranjec, s Planine. Rojen na Mirni na Dolenjskem sem dvanajst let preživel v Črnomlju, osem na gimnaziji v Novem mestu, potem od 1940 do 44, dokler je bila univerza odprta, v Ljubljani. Na slavistiki sem poslušal Rajka Nahtigala in Frana Ramovša, Antona Ocvirka in Franceta Kidriča, Aleksandra Isačenka in Nikolaja Preobraženskega. Na novo ustanovljenem Oddelku za etnografijo — Nika Županiča in Rajka Ložarja, Milka Kosa. Od vsega začetka sem sedem semestrov delal v dveh študijskih

programih, v slavistiki in etnografiji. Koga znanih sošolcev iz teh let se spominjam? Jože in Mirka Mahnič, Antona Vratuše med starejšimi; Dušana Moravca, Štefana Barbariča, Erika Kovačiča in Maričke Janežičeve med mlajšimi. In seveda Nince Lovrenčičeve, s katero sva ostala sošolca in življenjska sopotnika vse od seminarских klopi v Univerzitetni knjižnici.

Študirali ste med vojno; kratek čas ste preživel tudi v Padovi, kamor ste se pozneje vrnili študirat slovansko filologijo. Kakšne spomine imate na tista leta?

V Padovo sem prvič »padel« po kapitulaciji Jugoslavije maja 1941. Čisto po naključju in komaj za nekaj tednov, toda v neverjetni kombinaciji dogodkov. Aprila 1941 so Nemci in Italijani vkorakali v Slovenijo. Takrat sem bil doma na velikonočnih počitnicah. Naša soseda v Novem mestu, židovska begunca, pregnana najprej iz Hamburga v Nemčiji, nato pa še iz Prage po padcu Češke, sta si takrat po razpadu Jugoslavije vzela življenje. Njun mlajši sin je prišel v našo družino. Bil je leto dni starejši od mene in zelo podjeten. In z njim sem se sredi maja odpravil — fantastično, kot je bilo za tisti čas to slišati — v Ameriko. Skrbno je bil pripravljen za to pot; po očetovih poslovnih zvezah je imel naslove znancev v Italiji, Španiji in na Portugalskem, v Ameriki pa starejšega brata. In sva šla na pot, brez potnega lista ali kakršnega koli dovoljenja. Najina prva postaja je bila Genova, kjer naj bi nama znanec pokojnega očeta mojega prijatelja pomagal naprej na Portugalsko. V Genovi so naju ustavili italijanski karabinjerji. Prijatelja so aretirali in kasneje poslali v koncentracijsko taborišče, mene pa pod stražo z vlakom nazaj v Ljubljano. V Padovi sem karabinjerju ušel z vlaka. Tam sem namreč imel znanca, s katerim sem si dopisoval, Milka Omari s Koprive na Krasu, — danes dr. Milka Matičetova, ki je prav takrat dokončeval svoj študij pri profesorju Arturu Croniji. K njemu sem se zatekel za nekaj tednov, potem pa sem se sam vrnil v Ljubljano. Tak je bil moj prvi kontakt s Padovo.

Konec vojne ste poučevali na slovenskih srednjih šolah v Gorici in Trstu. Poleg tega pa ste bili še zunanji sodelavec za Radio Trst ter reporter in urednik Kulturnih vesti za U.S. Information Service. Ste takrat mogoče imeli novinarske ambicije?

Potem ko so Nemci leta 1944 zaprli ljubljansko univerzo, sem zapustil Ljubljano. V šolskem letu 1944/45 sem poučeval na Slovenski gimnaziji v Gorici, in po vojni, ko

sem v avgustu 1945 zapustil Jugoslavijo, na slovenskih srednjih šolah v Gorici in Trstu do leta 1955. Še v Gorici sem pripravil svojo prvo publikacijo *Ob Jadranu: Zbornik etnografskih zapiskov in študij*, v kateri sem med drugim opisal tradicijo kraške čupe v nabrežinskem Bregu. To omenjam zato, ker sem takrat pomagal Etnografskemu muzeju v Ljubljani, da je ta predzgodovinska redkost prišla v Ljubljano. Ne, novinarskih ambicij nisem imel, ne takrat, ne kdaj kasneje. V tistih letih sem na Tržaškem in Goriškem sodeloval z dr. Metodom Turnškom pri njegovih etnografskih in literarnih publikacijah, urejal revijo *Setev* in *Mlado Setev* ter bil med ustanovitelji »Založbe Tabor« v Trstu. Sodeloval sem tudi z razpravami in članki v reviji *Ce fastu?*, izdal zbirko *Slovenska marijanska lirika* (1954) in kraško zgodbo *Duhovin* (1951) Jože Lovrenčiča.

Leta 1956 ste emigrirali v ZDA — vas je kaj še posebej pretreslo, ko ste stopili na ameriška tla?

Preko morja se nisem odpravljal sam, ampak z družino. Poročen, z dvema otrokoma, sem na emigracijo precej realno gledal. Zadnje leto v Trstu sem se skrbno pripravljal za novi svet. Študiral sem tehnično risanje, znanje katerega bi mi v Ameriki omogočilo dobiti, »white collar job«, t.j. pisarniško zaposlitev. Tako sem v Chicagu, kamor smo prišli julija 1956 — bila je neznosna vročina, tega ne bom pozabil — kmalu dobil dobro zaposlitev pri velikem arhitektnem podjetju Johnson & Johnson Eng. — kot tehnični risar. To je bil dober začetek... Šok pa je prišel z gospodarsko krizo, ki je nastopila dve leti kasneje. V avgustu 1958 sem zgubil delo in z ženo sva se takrat odločila, da se vrnem v svoj intelektualni poklic. Še isto jesen sem se vpisal na University of Chicago, na Oddelek za splošno jezikoslovje, žena pa je sprejela začasno zaposlitev medicinskega tehnika v eni večjih čikaških bolnic. Z večjim veseljem kot kdaj koli sem se predal študentovski atmosferi in novi stroki — ameriškemu strukturalnemu jezikoslovju ter sodelovanju s profesorjem Ericom Hampom. Ob koncu akademskega leta sem imel magisterij iz moderne jezikoslovja in štipendijo za podiplomski študij na Harvardski univerzi.

Na Harvardu ste študirali pri Romanu Jakobsonu. Njegov prispevek k razvoju moderne lingvistike na področju fonologije, stilistike in poetike je danes neprecenljiv. Kako je Jakobson vplival na vas?

Če mi je študij na University of Chicago odkrival ameriški strukturalizem Edvarda Sapira, Leonarda Bloomfielda, Erica Hampa, potem me je podiplomski študij na Harvardu znova navezal na spomine prvih srečanj z Aleksandrom Isačenkom v Ljubljani in na njegovo zajemanje iz lingvistične tradicije Trubetzkovega strukturalizma in fonologije Praškega lingvističnega krožka Romana Jakobsona in njegovih učencev. Študij na Harvardu je bil v mnogem bolj sproščen kot v Chicagu. Srečanja z Romanom Jakobsonom, Horacom Luntom, Albertom Lordom so bila bogata, dolgi sprehodi po Harvardskem dvorišču z Jakobsonom — edinstveni. Od Jakobsona sem prevzel praško fonologijo, njegovo teorijo različnih posebnosti fonema, t.j. *distinctive features*, in poetiko Praškega lingvističnega krožka. Na mojo generacijo harvardskih slavistov je Roman Jakobson vsekakor najmočneje vplival kot avtoriteta v post-bloomfieldjanski lingvistiki.

Že več kot četrto stoletje ste redni profesor za slovanske jezike na Columbia University in the City of New York. Učite na podiplomskih programih, kaj ne?

Res je, že sedemindvajseto leto teče, odkar sem profesor za slovanske jezike in kulture na Columbia University in the City of New York. Področja mojega delovanja so jezikoslovje, filologija, sociolingvistika in zgodovina slovanskih kultur. Res je tudi, da je moje delo v glavnem na podiplomskem študiju in da sem bil doslej mentor kakim petnajstim disertacijam.

Kako bi označili smer svojega znanstvenega dela v tem času?

Kot jezikoslovec sem svoje znanstveno delo v ZDA usmeril najprej v raziskovanje slovenskega jezika s pozicij moderne lingvistike. V monografiji *The Conjugational Pattern of Contemporary Standard Slovene* (1966), sem podal teorijo in klasifikacijo slovenskega glagola na podlagi ene same podstave; v knjigi *The Structure and History of the Slovene Language* pa podoba slovenskega jezika v njegovi sinhroniji in v diahroničnem razvoju; v nizu krajših razprav sem obravnaval vrsto problemov strukturalnega opisa in zgodovine južnoslovanskih jezikov, in pripravil komentirano izdajo korespondence pomembnejših predstavnikov slovenske filologije za Janom Baudouinom de Courtenayem.

Predavate tudi Zgodovino slovanskih kultur? Komu je ta program namenjen? Bi ga hoteli na kratko predstaviti?

Program študija slovanskih kultur sem pripravil z vrsto priročnikov, zlasti z dvema: *A Bibliographic Guide to the Literature on Slavic Civilizations* (1966) ter *An Outline of the Course on Slavic Civilizations* (1970), v katerih sem podal osnovne ideje in načrt programa za študij slovanskih kultur na ameriških univerzah. Program je predvsem namenjen študentom, ki jih zanimajo jezik in kulturna zgodovina slovanskih narodov. Za popularizacijo tega programa sem organiziral niz simpozijev o slovanskih kulturah, n.pr. »*Bulgarian Contributions to Slavic Cultures*«, simpozij posvečen Jerneju Kopitarju, o Juraju Križaniću, simpozij »*Four Hundred Years of the South Slavic Protestant Reformation*«, in objavil študijo *Humanism in the Slavic Cultural History with Special Reference to the Czech Lands* (1988).

Ko že govoriva o akademskih specializacijah, kaj mislite, kakšno vlogo ima n.pr. študij književnosti v Ameriki dandanes, ko se zdi, da mora tako kot večina ostalih humanističnih ved za svoj obstoj krepko konkurirati s tehnološkim napredkom? Pristnost, medčloveške odnose in podobne življenjske vrednote namreč vsak dan bolj zamenjuje zgolj bitka za pragmatično, vizualno in učinkovito.

Vaše vprašanje se dotika ravnin narave in značilnosti študija literature, ki jih ni mogoče razvozlati v tako kratkem razgovoru. Ob tem se poraja vprašanje o definiciji pesništva izraženega s Horacovo antitezo 'dulce et utile,' in vprašanje poučevanja književnosti v skladu s civilizacijskim in tehnološkim napredkom, ki vsepovsod v svetu konkurira s poslanstvom knjige.

Filozofsko-akademsko na vaše vprašanje ni lahko odgovoriti, glede na ameriške univerze pa bi želel povedati

sledeče: ameriške visoke šole na neki splošni ravni predvsem poudarjajo »utile« in manj »dulce« pri študiju literature. Poudarek je na manj središčnih komponentah literature, kot so n.pr. socialni kontekst pripovedi, kavzalna soodvisnost dogajanja v njih, zgodovinska in psihološka ozadja dogajanja, psihologija pisatelja samega in njegovih junakov, problem literarnega dela kot socialnega dokumenta, kot socialne zgodovine družbe, manj znanih družb, narodov, kot zgodovine idej in filozofskih tokov časa; medtem ko v naših specializiranih literarnih programih gre vedno za »dulce« in manj za »utile«, to je za inherentna vprašanja literarnih umetnin kot takih, za problem umetniške zgradbe in kompozicije, za poetiko, metriko, za podrobno analizo teksta, za *explication de textes*, kot pravijo Francozi, za probleme formalne analize del po metodah ruskih in čeških formalistov, in podobno. Ta dualizem je fakt. Ob vsem tem nam postaja vprašanje: Ali je vse to nekaj življenjskega? — nebstveno in obrobno, tako kot velja za večino humanističnih strok na naših visokih šolah.

Vrsto let ste kot gostujoči profesor predavali da New York University in na Yale University; sodelujete na mnogih mednarodnih slavističnih konvencijah, ste član številnih akademskih organizacij, redni član The New York Academy of Sciences, pred nedavnim pa ste bili sprejeti med dopisne člane SAZU v Ljubljani. Količina vaših prispevkov in prizadevanj je nedvomno sad zelo organiziranega, energičnega človeka. Kdaj ponavadi opravljate znanstveno delo? Delate hitro?

Večinoma delam, kadar ne predavam; v prostih dneh, zlasti čez poletje. Med letom v glavnem zjutraj in doma, v popoldanskih urah v knjižnicah. Delam počasi, a vztrajno. Moj problem je, da ne znam reči ne in se tako stalno borim z obljubljenimi roki. Skušam jih držati, pa sem vseeno vedno pozen.

Poleg profesorskega dela ste bili pobudnik in ustanovitelj *Society for Slovene Studies*, Družbe za slovenske študije, ki je danes najvažnejši forum za pospeševanje slovenskih študij na področju slovenskega jezika v diaspori. Iz kakšnih pobud in kdaj je prišlo do prve zamisli za Družbo za slovenske študije?

To se je zgodilo ob prvem organiziranem nastopu slovenskih znanstvenikov v Ameriki, ob konferenci »*Slovenia Today*« — »Slovenija danes«, ki je bila del programa konvencije *Ameriškega združenja za pospeševanje slavističnih študij* v New Yorku. Na tej konferenci, ki sem jo takrat vodil, naj bi tudi dr. Anton Slodnjak predstavil svoj referat, pa se je potem iz neznanih razlogov ni udeležil. Družba, ki je bila ustanovljena leta 1973, je bila od samega početka povezana z Inštitutom za Vzhodno Evropo na Columbijski univerzi. Oktobra 1974 je Inštitut prevzel sponorstvo vseh družbenih publikacij. Prvi zvezek *Papers in Slovene Studies 1975* je bil natisnjen naslednje leto. Leta 1976 je naša Družba postala članica Ameriškega združenja za pospeševanje slavističnih študij, ki povezuje strokovne slavistične organizacije v Ameriki. Sedež organizacije je bil prvih deset let na Columbijski univerzi, od lanskega leta dalje pa je na Indiana University v Bloomingtonu (Indiana), ki v zadnjem času postaja novo središče za slovenske študije v Ameriki.

Zanimivo je to, da je *Society for Slovene Studies* odprta tudi neslovenskim strokovnjakom in znanstvenikom.

Society for Slovene Studies ni slovenska etnična organizacija in tudi ne družba slovenskih kulturnikov v svetu. Nasprotno, namen družbe je povezovati slovenske in neslovenske strokovnjake, ki se zanimajo za slovenske študije. Treba je povedati tudi, da je družba odprta, nepridobitniška in nepolitična znanstvena ustanova, posvečena tesnejšemu sodelovanju med znanstveniki in posredovanju informacij v slovenističnih strokah s prirejanjem zborovanj, konferenc in izdajanjem publikacij. Njeni redni člani so večinoma učitelji z ameriških, kanadskih in evropskih univerz. Podporni člani lahko postanejo vsi, ki se zanimajo za kateri koli vidik znanstvenih strok, ki obravnavajo Slovenijo in slovenska vprašanja. Občevalni jezik družbe je angleščina.

Je v luči dogodkov v Vzhodni Evropi kaj več zanimanja za slovanske študije na tukajšnjih univerzah?

Je, in še ni. Naj razložim! Ločiti moramo zanimanje za zgodovinsko dogajanje v Vzhodni Evropi, kot ga spremljamo v medijih. To zanimanje je izredno opazno in se na naši univerzi zlasti kaže na šolah in inštitutih za mednarodne zadeve: pozna se v porastu kurzov v zgodovinskih predmetih, političnih vedah, kulturno-zgodovinskih seminarjih in vzhodnoevropskih jezikih. Manj opazen, vsaj doslej, pa je porast zanimanja za slavistične vede izven rusistike. Sicer pa tudi ne moremo pričakovati spektakularnih sprememb v strokah, ki nudijo omejene možnosti zaposlitve v akademskih in neakademskih poklicih. Vsekakor pa zanimanje za nove discipline, na primer za slovenistiko, bohemistiko, ali polonistiko raste. Te relativno mlade stroke v tem času kritično zorijo v solidne in ugledne akademske discipline.

Slovenščina se redno poučuje že na več ameriških univerzah. Tu je treba omeniti vaše pionirsko delo *The Structure and History of the Slovene Language*, s katerim ste odprli pot slovenščini na Columbijski univerzi in zapolnili dolgoletno praznino na tem področju. Kateri faktorji, mislite, so pripomogli k poživljanju oziroma pospeševanju poučevanja slovenščine na akademskem nivoju? In kakšen je bil razvoj slovenskega akademskega programa?

Med slovanskimi jeziki, ki se poleg ruščine poučujejo na ameriških univerzah vzhodno od Missisipija, je v zadnjem času slovenščina uspešno na pohodu. Že v zgodnjih sedemdesetih letih je bila redno ali z občasnimi presledki že v študijskih programih na kar štirih univerzah v državi Ohio, nato v državah Pennsylvania in Indiana, pa tudi na Yale University v državi Connecticut. Na Columbijsko univerzo pa se je vrnila s pomladnim semestrom 1986/87, to je celih štiriinšedemdeset let potem, ko je bila tu prvič na programu in prvič v Ameriki sploh.

Na porast znanstvenega zanimanja za slovenščino v Ameriki je vplivalo več dejavnikov: naraščanje raziskovalnega zanimanja za Vzhodno Evropo, predvsem pa premik znanstvenega zanimanja od osrednejše na obrobnejšo tematiko in naraščajoče zanimanje za usodo »manjših« slovanskih jezikov med ameriški raziskovalci. Zanimanje se je prav tako razširilo tudi na podlagi novejših jezikovnih uč-

benikov in izboljšanih slovarjev, večjega števila dobrih učiteljev za slovenščino, in skrbi za slovenistiko v ZDA, kot jo razvija Družba za slovenske študije, ter razumevanje koristi in potrebe po sodelovanju z ZDA oziroma Fulbrightovim programom, tako v Ljubljani, kakor tudi v Beogradu.

Rad bi dodal še to, da programsko, načelno in smotrno poučevanje slovenščine na našem kontinentu sodi na univerze z močno slavistiko, ker lahko na znanstveni akademski ravni le v povezavi z večjimi slovanskimi jeziki tekmuje z zanimanjem za ostale slovanske jezike. Ker ozko usmerjenemu slovenistu v Ameriki grozi gotova brezposelnost, se mora v stroki povezovati s širše uporabljanimi slovanskimi jeziki. Le tako lahko slovenščina prodre in si pridobi ustrezno mesto med slovanskimi jeziki, hkrati z jezikom pa tudi slovenska književnost in kultura. Drugačne vrste lektorat slovenščine pa je morda potreben v Clevelandu. Tu bi poudarek ne smel biti na strogo slavističnem, ampak na širšem kulturnem, bolj interdisciplinarnem izhodišču. Tu gre namreč za iskanje, oziroma potrjevanje etnične pripadnosti, za zanimanje, ki ni nujno jezikoslovnoznanstveno. Samo tak slovenističen center bi bil smiseln posebno v Clevelandu, kamor bodo slovenski-znanstveniki še dolga desetletja prihajali raziskovat usodo slovenske diaspore v Ameriki.

Do katere meje se v slovenskih ameriških skupnostih ohranja materin jezik?

V majhnih etničnih skupnostih ohranijo narodnostni otoki svoj jezik v družinskem življenju svoje, to je izseljeniške generacije, redko v drugi generaciji. Nekaj dlje v verski tradiciji, nikakor pa ne v javnem življenju. Ob uradnih in neuradnih priložnostih je občevalni jezik v takih enklavah angleščina. Ko otroci zapustijo dom, zelo pogosto zapustijo za zmeraj tudi svojo narodnostno skupnost. Čim višja je izobrazba, ki so jo prinesli s seboj v Ameriko, tem dlje se oklepajo rodnega jezika in slovenske identitete; čim višja pa je njihova izobrazba pridobljena v angleščini, tem lažje in hitreje se amerikanizirajo. Tudi tok etnične kulture postaja zmeraj plitvejši in vse manj zmožen delovati kot ustvarjalno gibalno v kulturnem življenju skupnosti kot celote. Okostenelo etnično življenje ni privlačno za mlade, izobražene manjšine, ki lahko uveljavljajo svoje talente samo prek dominantne ameriške kulture.

Kaj pa književne ambicije ameriških Slovencev? Kdo so vidni ustvarjalci leposlovnih besedil med slovenskimi izseljenci?

Kulturne ambicije Slovencev se rade poigravajo z mislijo o pomenu slovenske izseljeniške književnosti na ameriških tleh. Bliže gledano pa so take diagnoze in prognoze daleč od stvarnosti. Načelno lahko slovensko-ameriška ustvarjalna književnost v sodobni slovenščini obstaja le v prvi generaciji izseljencev, ki so prišli v Ameriko že literarno dograjeni. Vzemite na primer Etbina Kristana, Ivana Zormanca, Ano Praček-Krasno ali Karla Mauserja, pa Ivana Dolenca, Irmo Ožbaltovo, Toma Ložarja — pisatelje in pesnike — rojene, izšolane in prvič tiskane doma v Sloveniji. Druga generacija pesnikov in pisateljev slovenskega rodu, toda rojena in izšolana že v Ameriki, na primer, Frank Mlakar ali Rose Mary Prosen, oba rojena, vzgojena in prvič tiskana v Ameriki, sta brez izjeme ustvarjala v angleščini. Tudi Louis Adamič je postal izključno ameriški pisatelj. Slo-

venske književnosti ustvarjalcev slovenskega rodu, rojenih, vzgojenih in šolanih v Ameriki, preprosto nikjer ni.

Veliko svojega dela ste posvetili tudi literarnim, jezikovnim in etnografskim študijam italijanskih zamejskih Slovencev. Odkod vaše zanimanje za Primorsko?

Če pomislim, da sva z ženo na Goriškem in Tržaškem preživela dvanajst let, se mi vse, kar sem poleg prosvetnega dela napravil, ko sem bil še v najboljši formi, zazdi skromno v primerjavi s tem, kar bi bil v tem času lahko napravil, ko bi mi bile dane možnosti, ki so se mi kasneje od-

Prof. Rado Lenček (levo) v pogovoru z ministrom za Slovence po svetu Janezom Dularjem

prle v Ameriki. Mogoče so me na Primorsko vezale goriške pomladi, prijatelji v stari Gorici, ženina družina onstran meje, rojstvo dveh hčerk v Gorici? Mogoče gradnja doma v Trstu, bojazen pred tujino? Kar koli je že bilo in kot je bilo opravljeno delo skromno, napravljeno je bilo z ljubeznijo do koščka slovenske zemlje, na katerem se nama je pričelo življenje...

Kako na tujih tleh preživljate krizo v Jugoslaviji? Kakšen je delež akademika pri oblikovanju oziroma spreminjanju svetovne politike?

Tu smo univerzitetni profesorji organizirali neke vrste reakcijo, ki je primerna znanstvenikom in njihovi vlogi v ameriški demokraciji. Izdali smo že nekaj komuniquejev, v katerih smo protestirali proti vojaški intervenciji v Sloveniji in pozvali svetovne voditelje k priznanju Slovenije kot neodvisne države. Ti komuniqueji so bili poslani predsedniku Združenih držav Georgu Bushu, državnemu sekretarju Jamesu Bakerju in mnogim drugim vplivnim osebnostim v ameriški vladi, našim kongresnikom in senatorjem, ki delajo v zunanjepolitičnih odborih, ter številnim tiskovnim agencijam po svetu. Glas ameriških akademikov je v pre-

Tovariš Mikunda

Janez Kolenc

Tovariš Mikunda je bil velik rodoljub. Ta izraz sem uporabil zato, ker je o cankarjanskem rodoljubarstvu govoril, kjerkoli je mogel. Mladino moramo vzgajati v dobre rodoljube in podobni izreki so bili sad njegovega globokega spoznavanja življenja. Ni pomembno, kaj znajo, pomembno je, da znajo v pravem času brniti svojo domovino. S takimi besedami je vedno vse navzoče uspaval v globoko rodoljubno ljubezen. Tovariš Mikunda je bil za tisti čas zelo zgrajen. Obiskoval je vse seje, dajal rodoljubne predloge, vedno je pogledal okoli sebe ostro in modro, preden je kaj izrekel. Seveda mu nihče ni nasprotoval, obratno, vedno so mu vsi pritrjevali, če ne že burno ploskali. Še preden je utrujen zvečer zaspal, seveda utrujen in domoljuben, je v polsnu v ležečem stanju poslušal to rodoljubno ploskanje in viri vedo povedati, da se je v snu vedno sladko smehljajal. Svoje govorance je rad podkrepljeval z izreki naših vodečih, pa če so spadali v sklop vsebine ali ne. Poglavitno je bilo, da se je izreklo sveto ime, in vsi so kot odreveneli poslušali arije toplo zvonečega glasu. Tudi vzgajal je po svoji službeni dolžnosti. Bil je mil, če je podložni, ali kot se je izražal, podrejeni, priznal svojo zмотo. Takrat je postal njegov glas za ton mehkejši in manj slovesen. V glas

se je prikradlo celo nekaj očetovskega in toliko, da ni rekel, moj ljubi grešni sin. Ne le grajati, tudi vzgajati je treba. Naše bogastvo je človek, to je bil izrek, ki ga je izgovorilo, seveda z avtorjevim imenom, nič koliko govornikov, ali tako pobožno slovesno, kot je to naredil tovariš Mikunda, nihče. Da bi takrat videl izraz obraza našega rodoljuba: strog in mil hkrati, a čez vse svečan. Takrat je celo zaploskal in z njim je radostno ploskala vsa dvorana. Tako je paradiral vsa petdeseta in šestdeseta leta. V svojem okraju je postal narodni idol. Bil je načelnik prosvete in zato je imel za svoje načelne misli dosti maneverskega prostora, da jih je širil na vse strani. O njegovih že prejšnjih zaslugah se je že veliko govorilo. Bajje je bil učitelj v gnili, a kot je govoril pijani učitelj, njegov bivši kolega, je bil slab učitelj. Mikunda je take govorice spodbijal, utemeljeval pa z odporom do kapitalističnega sveta, torej se je že takrat bojeval proti gnilobi časa, sedaj pa le žanje sad svojega naporenega dela. Tudi o vojnem času se je slišalo marsikaj čudnega. Kriv je bil teh govoric spet zapiti Frfolja, ki je vedel o Mikundi prav vse. Celto je povedal, da se je Mikunda bal prevzeti neke letake, češ da še ni čas, ko se ne ve, kako se bo vse izteklo. Ali Frfolja je bil pijanec in na njegove besede se ni bilo moč zanesti, in so bile pravzaprav brez družbene veljave. Ko je praznoval tovariš Mikunda petdesetletnico, je bil ta dan skorajda narodni praznik okraja. Časopis je zapisal prvoborec, pisatelj, pesnik, vzgojitelj, široko je razgrnil pred narodom njegove predvojne in povojne zasluge, da pa so sledili pridevniki skromen, požrtvovalen, nesebičen, se samo po sebi razume. Takrat sem dobil spoštovanje do tovariša Mikunda še jaz, ki sem največji Tomaž. Do takrat sem o njem sodil bolj kot pijani Frfolja, ta me je namreč speljal na tako spolzka tla, a od razodetja v časopisju sem ga začel občudovati s pobožnostjo. Takrat sem ga začel proučevati, poučil me je o veliko pomembnem, a žal sem silno trde glave, da sem vse obrnil na glavo.

Osem Slovencev za danes

◀ 7

teklosti vedno igral pomembno vlogo pri kreiranju ameriške zunanje politike. S tem razlogom smo to akcijo tudi začeli, in po mojem mnenju je že imela svoj uspeh v spremembi države urednikov *The New York Timesa* do problemov v Jugoslaviji: odnos do jugoslovanskega oz. slovenskega vprašanja je zdaj veliko bolj pozitiven kot pa je bil konca junija. Naše delo ni usmerjeno toliko v javno mnenje, kot na odločanje politikov, ki so odgovorni za svetovna dogajanja.

Skleniva z vašo družino, tu, v New Yorku. Hčerki sta gotovo že samostojni in z gospo Nino živita na Manhattanu. Ali kdaj najdeta čas za gledališča, zabavo, potovanja? Kdaj sta bila nazadnje v Sloveniji?

Obe hčerki sta poročeni, ena v New Yorku, druga daleč na severozahodu Amerike. Večkrat se vidimo, saj radi prideta z vnuki domov. Drugače pa sva z ženo sama in imava še vedno malo časa zase, še manj za dogajanja na Manhattanu. V Slovenijo potujeva vsako leto, v glavnem na konferencah in po poklicnih opravkih. Do Trsta pa nikakor ne prideva. Upava, da si bova kmalu lahko privoščila več sproščenosti. Takrat se bova vrnila v sončno Gorico in Trst.

Tovariš Mikunda je bil res skromen. Pritrgoval si je od ust, če je šel na teren, slonel je ob dveh decijah cele ure in gledal na uro, seveda zaradi cele dnevnice. Dal se je izvoliti za vodjo štipendijske komisije. Tudi ta izvolitev je imela plodne sadove: prva je dobila visoko štipendijo prav njegova hči, ki je študirala v Švici in je potrebovala mnogo denarja, kajti že v rodnem mestecu je bila znana po najnovejši modi. Naj Švica ve, kaj premoremo, je modro izrekal, ne javnosti, ampak svoji ženi. Torej je dobila štipendijo zaradi domoljubnosti.

Prišel je nek ubog študent. Doma je imel samo mater, doma pa je bil za devetimi hribovji, v šolo je hodil tako, da je pošteno garal in s tem zaslužil za mesečno karto avtobusa, a od avtobusa je imel še pešhoje več kot uro. Bil je v osmi. Rad bi zadnje leto res dobro študiral, da bi imel čimboljši uspeh. Ponavadi je bil odličen ali vsaj prav dober. Naklonjeni mu niso bili preveč, ker se je govorilo, da je veren in da bo šel najbrž celo v semenišče.

In ta dolgonogi fant, v hlačah, ki jih je dobil bogve kje in kdaj, je prišel ponižno k tovarišu Mikundi, v rokah je v zadregi zvijal svojo ponižno prošnjo. Mikunda jo je prebral, ga premeril od nog do glave, s tem mu je dal jasno vedeti, kdo da je in da je od njegove milosti odvisno, kako bo zadeva rešena. Rekel pa je: Malo denarja je, fant, malo. No, bomo videli in od karakteristike je odvisno. Jaz lahko samo priporočam. Kaj pa vaš ravnatelj?

Dijak je prebledel. Vedel je za njegovo hčer, vedel je, da so mnogim mestnim otrokom štipendije prav vsiljevali, a zanj velja: malo denarja, bomo videli... zanj, ki doma obdeluje skromno hribovsko njivico, nabira rože in sadeže, gobe, pase kozo, da preživlja sebe in mater, ki je bila od garanja po tujih njivah vsa revmatična, očeta ni imel več, po vojni je zginil... Bil je sošolec Mikundovega sinčka, temu je tudi večkrat pomagal, zato je Mikunda dobro vedel, da je fant verski in da utegne iti celo v semenišče, in tako naj bi vzgojili gada na prsih, kot je izrekel zvečer v kavarni svoji družbici.

Pridite čez teden! mu je vrgel z višine. In se je obrnil tako svečano, da se je v fantu vse zmešalo.

Tovariš načelnik!

Mikunda se je počasi obračal: Želite?

Prosim, vrnite mi prošnjo.

Zakaj?

Vrnite mi, prosim, ne maram! Vem, kako...

Več ni mogel.

O? smo ponosni. Glej, glej. Fant, to ni dobro. Naudež ne pride nikamor. Zavedajte se, da domovina ljubi vse enako in da bo na vas pogledala z milostnim očesom. Domovina je ena, nam vsem dodeljena... je svečano zrecitiral. Potem pa: Kadar rjovejo viharji, se drevesa svojih korenin zavedo. Čemu vse to, fant ni vedel, tako globok ni bil, da bi umel veličino duha, ki je puhnila v obraz Borove besede.

NO?

Vrnite, prosim, skoraj grozeče.

Imate slabo vest?

Jaz? Poglejte si te roke. Kažejo slabo vest, tovariš načelnik? Kaj pa ste mislili? Morda na to, da bom šel v semenišče? Ne bi šel, a zdaj sem se odločil: Šel bom!, da bom molil za take, kot ste vi. Ne potrebujem vašega denarja, pomagali mi bodo drugi.

Seveda je Mikunda ogorčeno prebledel. In čez teden dni je bil fant prešolan, oziroma se je moral prešolati.

To je bila le ena od neštevilnih dogodivščin tovariša Mikunde. Seveda je zelo trpel in nenehno tarnal, kako težko in nevhaležno službo da ima. Skrbni očka je bil komaj kos tudi družinskim dolžnostim. Njegova žena je kar naprej tarnala, da že dva dni nimajo kruha pri hiši. Dober pa je bil Mikunda. Daleč naokoli se je vedelo, če otroku v šoli ne gre, naj gre k Mikundi, in uspel bo. Današnji čas in tudi že tedanji in že ljubil statistike in statistika je pokazala, da so ugodno prešli šolanje slabi, ti so bili ponavadi mestni otroci uglednih staršev, nekaj mladih zadržanih učiteljev je moralo celo oditi; celo na podeželju se je vedelo, da moraš nujno pripeljati vsaj drva, prinesiti kokošnjak ali svinjak in sinček ali hčerka sta dobila svojega zaveznika v zemeljskih nebesih. On je telefoniral ravnatelju, ravnatelj je klical profesorja na odgovornost, na konferenci so samoupravljalci-dijaki pričali, kako krivičen je ta ali oni profesor, zapisnik je vse to potrdil, romal na okraj in profesor je dobil dve možnosti: ali odpust ali da spregleda in se poboljša.

Tako je živel in deloval tovariš Mikunda. Morda bo kdo mislil, da sem natolceval in grdo obrekoval kakega častitljivca, ne. Izmisлил sem si to zgodbo, na okraju na zagovoru sem bil nekajkrat le za šalo. Spreobrnil se nisem in ne spregledal, ostal pa sem, kaj vem kako.

Mikunda je dobil odlikovanje od samega predsednika. Pred letom pa je dokončno v skrbno zavarovani tajnosti snel križ s stene, češ: končano je. Obrazložil je osupli ženi to dejanje s tem, da se je nova oblast dokončno tako utrdila, da gre lahko križ v centralno ogrevanje. In je tudi romal tja, kamor je sodil po modri razsodnosti tovariša Mikunde. Za to dejanje zapiti Frfolja ni zvedel, gorje, če bi! Utrdil bi svoje neverjetne zgodbe o Mikundi.

Seveda Mikunda ni mogel ostati večno le na okraju Poklicali so ga v samo Ljubljano. Tam je postal načelen, nikomur ni dovolih niti da vstane, kaj šele da bi govoril. On pa je govoril in govoril in poučeval... In govorilo se je, da se mu odpirajo nove možnosti. Družina se je preselila v Ljubljano, ker taka družina ne more shirati v tako zakotnem mestecu.

V našem mestecu je spomin nanj počasi zbledel. Tudi jaz sem ga pahnil v podzavest. Nekoč pa, bil sem v bolnišnici, me je obiskal — duhovnik. Sestra je blizu desete zvečer planila v sobo z: Duhovnik! in zbežala. Jaz sem od začudenja odrevenel. Ves čas sem upal, da nimam nevarne bolezni, a zdaj — je po meni? Vstopil je popolnoma neznan možak, res duhovnik z gosto brado. Kdo naj pod kosmačami spozna pravi obraz?! Šele glas mi je začel dramiti neko spoznavanje iz preteklosti. Me ne poznate, seveda se me ne spominjate, kako naj bi se spomnili vseh dijakov, mi je zaradi opravičevanja govoril in mi ponudil roko. Povedal mi je ime in razjasnilo se mi je.

Ko pa ste tak kosmatinec!

Široko se je zasmel. Tako se zasmije le širna sproščenost duha.

Šel sem sprevidet neko ženičko iz naših krajev, pa sem zvedel še za vas in, drznil sem se vas obiskati. Ni se treba bati, vem, kaj mislijo ljudje o naših obiskih, češ da smo res zadnje...

Mikundova žrtev! Štipendija, prešolanje in zapor na okraju... ker je šel v semenišče.

Ne bi šel v semenišče. Res sem malo mislil na to, a poglavitni cilj mi je bila filozofija, da bi današnjemu času pogledal globlje v drobovje. A mi ni žal. Po

Vladimir Kos

Vigred se bliža

*V knjigi prosinca veter obrača liste.
Prebira?*

*Tóliko se je lani zgodilo —
kaj ga zanima?*

*V listih rumenih žilic pisava,
žilic usahlj.*

*Tu se in tam pozna rdečilo
pesmi, ugaslih v srcih.*

*Od zadnjih žarkov ljubezni
veter se strese.*

*Stara meglà ob šipi nebesni
šiva zavese.*

*Veter se vsede k ribniku templja,
hladu zasvira.*

*Z vrabčkom prisluhne grbasta češplja:
»Vigred se bilža?«*

kaj je življenje prineslo ali odneslo, kot človek bi tako životaril do zadnjega trenutka, brez jasne zavesti o sebi. Takih usod je preveč. Vse življenje so neverni, površni, celo norčujejo se iz svojega površnega životarjenja, na zadnjo uro pa se zavedo, da življenje terja odgovoren odgovor. Sodba pripada Njemu. Tako sem jih spravil z Bogom in jim vsaj na zadnjo pot posvetil z lučjo, ki pelje preko groba. Občutek pa: kot da sem zveličal samega sebe. In to celo svoje, marsikdo bi rekel, sovražnike. Jaz tako ne morem več govoriti, ker sem jasno spoznal, da v življenju ni sovražnikov, kajti ta, ki ti ni bil naklonjen, se v daljni prihodnosti skaže kot tvoj najboljši dobrotnik. Vi poznate mojo usodo iz dijaških let. Če bi me na primer tovariš Mikunda ne užalil, če bi dobil tisto štipendijo — kaj bi bilo iz mene, kaj? Groza me je. Zdaj sem duhovnik, srečen v stvarstvu in s samim seboj. Sovražnikov ni, gospod profesor, vsaj v moji službi ne. Povem vam, da sem tovariša Mikundo tako zadel v dno duše, da sem mu prebudil človeka. V zadnjih dneh sem mu stal ob strani, sam me je dal poklicati, priznal mi je, da sem mu z nastopom segel globoko v dušo, da sem ga dramil prav do zadnjega, nazadnje pa... ni se mogel upirati klicu Življenja. Morda bi umrl drugače, nespravljn s seboj, jaz pa ne bi nosil v sebi tako toplega spomina, ki mi sveti in me ogreva, ko mi je najtežje.

Bil sem pretresen.

Torej sta se še videla?

Da.

Potem sva se pogovarjala o Afriki, kjer je misijonaril leto dni, pa močno zbolel, da se je moral vrniti. Zdaj misijonari v našem mestecu.

Veste, kako so ljudje danes lačni in žejni Besede. Vi ne veste. Morda pri nas bolj kot v Afriki. Naš človek je dvignjen v višjo zavest, a oropan najosnovnejše duhovne hrane. Mladina tava brez cilja. Veliko dela, tovariš profesor, nas čaka. Pridite kdaj k nam. Ne mislim vas spreobračati. Poznam vas: vi iščete Resnico, našli jo boste, jaz ji služim. Resnica išče vsakega človeka, in našli jo boste.

Za slovo mi je stisnil roko. Sam. Mislil sem na davnega Mikundo, ki je nekoč bil, pa se je spremenil v bogve kakšen spomin, moč in njegova dostojanstvenost sta prešli, ob misli na to sem se samo pritajeno nasmehnil, njegovemu razdeljevanju milosti in nemilosti pa sem požugal kot kakemu nagajivemu smrkolinu, češ naj se obnaša, kot se spodobi. Nič kolikokrat mi je zagodel tovariš Mikunda. Naj ti bo vse kot razcvela roža na grob! V našem mestecu nihče več ne ve zanj, pa je prešlo le nekaj let od njegove smrti. Tudi njegova žena že spi. Hči pa, ki je bila vedno silno imenitna, je ostala v Švici, se poročila z veliko živino in slišal sem od nekoga, da ne ve več, vsaj spominja se ne več, kje se je rodila in kakšen čuden jezik je govorila v otroških letih. Vse to mi je povedala nekdanja Mikundova žrtev in moj nekdanji učenec... Pomiril me je, da sem dihnil v noč: Počivaj v miru!

izključitvi sem šel v malo semenišče, zdaj pa sem nekaj let že duhovnik. Zelo zanimiv poklic.

Vas poskušajo kaj ovirati?

Nekaj časa so res malo nagajali, zdaj je bolje. A kako zanimiv poklic je to.

Vi si ne mislite. To bi bilo za vas, ki radi gledate ljudem v dušo.

Mislite, da sem tak?

O, že v gimnaziji smo vas pogruntali. Bili ste popolnoma drugačni kot drugi.

Vi ste tak, da se vas ne pozabi, če ste učili...

Dajte no, meni pa se zdi, da sem sebe popolnoma zavrgel, ko sem prestopil vrata prosvete.

Ne, ne. Vi ste bili rojeni za to. Jaz pa za duhovna. Usoda po vaše, po moje pa Bog, že tako vodi ljudi, da jih pripelje do zaželenega cija. Kaj bi bilo, če bi bil kak advokat ali pisar... Leta bi tekla, sam ne bi vedel,

Spomini na Plečnika

Inž. arh. Vinko Lenarčič

Neko jutro je prinesel nekakšno dopisnico. Držal jo je v roki in dejal: »Poglejte, škandalkarto sem dobil. Pisano je 'Gut Weg!', kaj to pomeni, si lahko mislite z ozirom na to, kar je stalo v časopisu. Si ne morete misliti, kdo je to pisal, jaz pa dobro vem!« In je povedal ime, več ne. Jaz pa sem se zelo čudil. Bila je to čudovita doba v njegovem ustvarjanju. Zavist! Rekel mi je: »Moja nečakinja Maca mi je rekla: Stric, če bi v Ljubljani zavist gorela, bi ne bilo nikoli tema.«

Vem le tole: Neki njegov študent mi je dejal: »Ali veš, da splošno govorijo, da ima Plečnik toliko dela le zato, ker dela načrte zastonj!« Ogorčen in užaljen obenem sem mu odgovoril: »Tega ne govore ljudje, to trosiš ti! Predobro veš, da to ni res!« Res, sam Plečnik je dejal, da je s svojo plačo zadovoljen. Dela na Hradčanih je predal g. Rothmeyerju, v Ljubljani pa je nadaljeval. Res, zase ni zahteval honorarja, je pa zato za svoje študente — sam jih je imenoval sodelavce — ki so mu risali, določil in zahteval nadvse pravičen honorar. Zase lahko potrdim, da mi je dal že kot študentu toliko zaslužiti, da sem lahko »bogovsko« živel, pozneje pa bi zadoščalo še za kaj več kot hišo. »Toliko ste se trudili, verjemite, to se ne da poplačati! Saj je delo več vredno, kot stvar sama!« Toda tudi tako delo je poplačal, ponavadi takole: »Oprostite, ponoči sem mislil na vas!« in je pustil na mizi kuverto. In zraven denarja pismo: »Vzemite, malo je, a od srca!« In to je bil denar, ki bi ga poljubil! Včasih je predlagal naravnost nenavadne honorarje in s tem vse, da tako rečem, zastonjsko delo poplačal. Zadnji, nenavadno visoki honorar je bil res kraljevski, tako po višini, kot po darovatelju (delal sem za novi Suvobor). Plečnik je bil plemenit človek. Kdor mu očita izkoriščanje študentov, ta dvakrat laže!

Spominjam se, da je rekel: »No, saj se bom kmalu umaknil! Nescitis diem, neque horam!¹ je napisano na šenklavških vratih!« (Zaman sem iskal napis, je namreč na sončni uri!)

Tako je razdal svojo starost domovini.

Koliko se imajo Plečniku zahvaliti kamnoseki, mizarji, pasarji, ključavničarji in rokodelci vobče, in to ne le, kar se zaslužka tiče, temveč, in predvsem, ker jih je toliko naučil, njih delo poplemenitil in izdelke napravil vzorne! Domači in tujci so se jim čudili, čudil se je včasih celo Plečnik sam, in pohvalil, da ni povedati, kako.

Plečnik je:

- hotel napraviti lepo, plemenito delo in to, kolikor je vedel in znal! V svojem delu je bil ves Plečnik.
- stremel za tem, da bi njegovo delo ljudje izvrševali z ljubeznijo in veseljem, ne pa s kletvijo in nejevoljo, pred čemer je bežal.
- s tem, da so se njegovi načrti izvajali, hotel učiti in vzgajati, kar je spoznal kot svojo dolžnost in poslanstvo.
- vse delal v globoki, absolutni veri v Boga, v katerega je neomahljivo zaupal in se ga bal, in je živel Bogu posvečeno življenje, polno kreposti in čistosti.

Moliti nisem videl Plečnika nikoli. Pri maši sem bil z njim na Trsatu. Povabil me je sam: »Če hočete biti pri sveti maši... bo maševal moj nečak jutri.«

Pastoralnemu zborovanju na rob

Že dalj časa poteka pastoralno zborovanje slovenskega dela tržaške Cerkve. Slovenski verniki tržaške škofije smo ga bili krvavo potrebni, saj se je večkrat govorilo, da tako ne moremo iti naprej, da je pri nas vse mrtvo, razkristjanjeno itd. Kaže pa, da za to zborovanje ni preveč zanimanja. Kaže, da se pri nas že preveč časa ni nič (ali skoraj nič) premaknilo, tako da je morda bilo res nekoliko preveč optimistično upati na takojšnje pozitivne rezultate.

Mnogi verniki sploh ne vedo, za kaj gre, saj v marsikateri župniji se anketne pole o raznovrstnih tematikah pošiljajo v omejenem številu (torej ne vsem, ampak samo nekaterim), ali pa jih sploh ne razdeljujejo. Nezaupanje in malodušje sta torej še kar precej razširjena pojava v naši katoliški skupnosti: itak ne bomo dosegli ničesar, čemu bi se torej trudili? In vendar se v nekaterih župnijah res nekaj premika, nastale so župnijske skupine, ki jih sestavljajo predvsem mladi: to pomeni, da neko zanimanje, neka želja po življenju kljub vsemu (komunizmu, potrošništvu, laicizmu naše družbe) vendarle obstaja. Nihče od nas si ni nikoli sanjal kake množične udeležbe; vendar tudi majhna skupina ljudi, kjer poprej ni bilo ničesar, pomeni za našo majhno skupnost pomemben znak življenja. Zato ni prav, da imamo do pastoralnega zborovanja tak negativen odnos.

Krščanska vera je vera upanja: ali so nekateri to upanje izgubili?

G.V.

Zakaj vse v en koš?

Na eni izmed naših višjih šol se je vzgojno-psihološka ura nevarno nagnila v nekorektno posploševanje, ki je na nedorasle dijakinje vplivalo šokantno. Kot izhodišče za pogovor o spolnosti je bila postavljena hipoteza (oziroma kot dano dejstvo), da nobena izmed mlajših poslušalk ni več deviška. To je bil uvod v predavanje, ki je — vsaj na nekatere — učinkovalo brutalno tehnicistično. Morda

je zaradi poplave pornografije odveč moralizirati, toda pri spolni vzgoji mora vzgojitelj imeti dobršen občutek za mero in spoštovanje naravne sramežljivosti, ki kljub vsem raziskavam in anketam, še vedno obstaja. Predvsem se je treba izogniti skušnjavi, da bi v vnemi poenostavljajna in nazornega podajanja vse devali v en koš. Statistika ne jemlje v poštev izjem in vendar je treba tudi te spoštovati, čeprav so še tako redke. Tako ravnanje namreč kaj lahko vzbudi vtis, da je sramežljivost negativna in vredna zasmeha ter je dobra le za staro šaro. Vzgojitelj s pravo mero poguma bi jo pravzaprav moral vzeti kot zdravo podlago tudi za pristen ljubezenski odnos, čeprav bo znal odklanjati licemerstvo.

Od Primorskega dnevnika na Piccolo

Tržaški Piccolo posveča zadnje čase veliko prostora jugoslovanski krizi. Dolga desetletja je pisal z odmaknjenostjo, zviška in omalovaževalno in zato tudi z dokajšnjo neinformiranostjo. Raven poročanja se je izboljšala z razvojem jugoslovanske krize, vendar pa je še vedno opazna neka protislovenska ost. Piccolo pač ne more pisati s simpatijo o Slovincih, pa naj bodo na tej ali na oni strani meje. To velja zlasti še, če so na rešetu vprašanja, ki zadevajo Istro. Zadnje čase piše o notranjepolitičnih dogodkih, bolje o zapletih, Marko Waltritsch, bivši glavni urednik Primorskega dnevnika, o katerem smo pričakovali, da bo pokazal vsaj malo naklonjenosti do vlade, ki se je morala v preteklih dveh letih bojevati v objektivno težkih razmerah in se je — kljub neizkušenosti in nekaterim naivnostim — vendarle še dobro pretolkla skozi vse preizkušnje. Rezultati so vidni, čeprav časopisi še s tako vnemo iščejo negativne odmeve v javnosti. Prav na te se rad obeša Marko Waltritsch, ki niti ne skriva svojih škodoželjnih misli ob ljubljanskih političnih zapletih. Škoda, da ni že v časih, ko je imel odgovornost pri Primorskem dnevniku, skrbel za tako svobodno spremljanje dogajanja v Sloveniji in Jugoslaviji, ko so na vrhu še bili »rdeči«, ki so zakuhali mnogo tistega, kar postavlja probleme sedanjim upraviteljem v Sloveniji.

Ko je stopil v cerkev, se je vedno prekrizal z latinskim križem in pokleknil na desno koleno, ne do tal. Moja mama ga je večkrat videla pri maši v cerkvi sv. Jakoba. Stal je vedno pri kropilniku in držal roke v naročju.

Povedal mi je, da je kot otrok mnogo preklečal, tudi na polenih — torej je imel stroge starše, in da je marsikdaj kaj »našpilal«!

V Ljubljani ni hodil za procesijami, je pa šel vedno gledat. Na Dunaju pa je to delal, in obstaja slika, na kateri je sam pokazal, kdo je on.

»Rad stopim k večernicam v nunsko cerkev, tudi lepo pojejo, sicer mi pa današnje petje ne ugaja!«

Vidimo, da je Plečnik svojo vero tudi javno pokazal, ni pa bil nikakršen pobožnjakar ali svetohlinec.

Že na začetku sem zapisal: »Sem kristjan in to izključno rimokatoliške vere!«

Kako globoka je bila njegova vera, nam kažejo tudi njegova dela. Tako nedopovedljivo skromna so. On, ki je imel tako bujno fantazijo, ki bi lahko izvršil bajna dela, saj je imel naročila, kjer denar ni igral nobene vloge, je na koncu vedno prišel do najskromnejše rešitve. »Če se vam pri reševanju naloge odpira enostavnejša rešitev, vedite, da je prava!« Bogate naročnike je brzdal, ni dopustil bahavosti, luksuza, grešnega napuha!

Sv. Peter v Rimu mu je bil »poln napuha!«

Torej je napuh odklanjal:

»Vidim edino rešitev v prostovoljnem uboštvu in, gospod direktor, vidite, da tako živim!«

Plečnik se torej ni dal zapeljati svoji fantaziji niti svojim sposobnostim niti priložnostim. Pa je imel vsega v izobilju. A ne zato, ker taka dela ne bi bila lepa, ampak, ker bi ne bila v skladu s krščansko ponižnostjo, skromnostjo in krotkostjo. Ker je v njih napuh, ki nujno dela hudo kri, vzbuja grešno poželenje. Odtod njegove očiščene forme, stroge linije, njegov zgolj z duhovito obdelavo povzdignjeni material, odtod tisti njegov skromni dekor, ki skriva nagoto, kot jo je skril in pokazal, torej zapovedal skriti Stvarnik! Plečnikova dela so stvarna dela, utemeljena in premišljena, da na njih ne more nič odpasti.

So odraz njegovega trpljenja, ki mu je bilo poezija krščanstva.

»To je irelevantno, človek mora najti samega sebe, ali, kot pravi Prešeren: Stanu se svojega spomni, trpi brez miru! Jaz sem hotel biti slikar! Moja srčna želja je bila to, a zgodilo se je drugače.«

Ni rekel kar tako: »Maul halten, weiter dienen!«²

Da, v mojih očeh je bil Plečnik res popoln umetnik, ki je to na zunanaj kazal kot nobeden, kar sem jih videl in poznal. Bil je sam na svetu! Ni mi mogoče povedati kako, ko mu je umrl poslednji brat.

Vračala sva se z vlakom — sama sva bila v kupeju in Plečnik se je odkril, da je žalosten. Zakaj je bil žalosten, ni povedal, rekel pa je: »Moja duša je žalostna do smrti, pa mi oprostite, da uporabljam te besede, žalosten sem do smrti!«

Moral bi vprašati — nisem si upal.

Moral je silno trpeti, ustvarjal je v trpljenju. Postaja nam umljiv njegov bledorumeni, v samotni vedno tako čudno nejevoljni izraz!

Kadar je bil sam, ali na pol sam — moja navzočnost ga ni motila — je bil vedno notranje žalosten. Zakaj?

Saj je znal človeka tako potolažiti in je vse za to storil!

Bil je silno, nedopovedljivo skrben človek. Več! Ko mi je preskrbel službo na Magistratu, ki je bila veliko več vredna kot asistentsko mesto na Univerzi, in bi je brez njega nikoli ne dobil (zveze so manjkale), mi

je dejal: »Vem, zavedam se, pošiljam vas ins eine Löwengrube³. Zavedajte se tega tudi vi! Jaz se ne bojim in sem tako odločil!«

Minilo je nad pet let dobre službe, ko je prišlo do nenadne revizije na Magistratu, in to najprej na Gradbenem uradu. Ko sem ves zavzet šel po stopnicah, sta me dohitela dva geometra in mi povedala, da je vzrok revizije sumnja, da delam parcialne regulacije samo v prid strankam!!? Šel sem naravnost k Plečniku. »Vi tukaj v tem času? Kaj se je zgodilo?« Povedal sem. »Dragec moj, ostanite mirni, vas se zadeva ne tiče; to, kar sta geometra rekla, je lisičje, zabrisati hočejo sled, verjemite!« In tako je tudi bilo. Vsi, prav vsi so bili zaslišani, samo mene ni nihče zaslišal, marsikdo je bil prestavljen, marsikdo prosil za upokožitev. Ko je bilo vse že skoro pozabljeno, me je magistratni direktor poklical k sebi in mi izročil načrte, ki so jih našli v mojih predalih: »Tole se je našlo v predalih ob priliki vam znane revizije. Vračam vam jih in oprostite!«

Bolj ni bil oče vesel svojega sina!

Najmanj dve leti prej sem ga silno polomil.

Bilo je takole:

Plečnik se je vrnil z avdiience pri kralju — bilo je sredi poletja 1934. Mudilo se je z načrti, vreme ni bilo kdove kakšno, zato sem bil na tehniki. Okoli četrte ure je prišel Plečnik. Utemeljeno začudenje, čemu nisem na Savi. Nad eno uro sva stala, povedal mi je, naslonjen na omaro, marsikaj nenavadnega. Kot običajno je odšel okoli šestih. Naslednji dan me je direktor po telefonu poklical k sebi in me marsikaj vprašal o Plečniku. Povedal sem skoraj vse, kar mi je Plečnik povedal...

Popoldne me je Plečnik vprašal, kaj je novega in sem povedal vse o pogovoru pri direktorju. Plečnik me je poslušal z bolj in bolj strogim pogledom. Kri mi je začela ledeneti. »Tudi to ste povedali? Kaj, smo punce med seboj! Da hört sich alles auf!«⁴. Obupan sem sedel: »Zakaj?« »Saj to je tisto, jaz direktorju sploh nisem povedal, kje sem bil!!!«

Vsakdo bi takega 'izdajalca' enkrat za vselej odpustil, da se dostojno izrazim. Plečnik pa? Odtlej mi je prav vse povedal! Veliki Plečnik je premislil in nujno zaključil, da sem bil potegnjen. Saj je tako tudi bilo.

Omenjam te anekdote, ki so malenkost, a vendar se v njih kaže Plečnikova velika osebnost, njegov značaj.

Nujno moramo o Plečniku govoriti kot o globoko vernem človeku. Naštel sem že veliko primerov, kako so bila njegova dela dobrote polna in je bil v njih vedno skrit poseben, dober namen.

Ta dober namen je rdeča nit v Plečnikovem življenju.

Darov je veliko, vendar vsi niso dosegljivi slehernemu, vsaj v enaki meri ne. Vemo, kako je z učenostjo, modrostjo, umetnostjo, čuti itd.

Kar pa je vsem ljudem dano v enaki meri, to je spoznanje dobrega in zlega. Spoznanje je enkratno in brezmejno, ker je bolj kot vse brezsnovno in brezprostorno.

Dober je lahko vsak človek, in to v tem da če ni v stanu napraviti dobro, ni nujno, da napravi slabo!

Spoznanje dobrega in zlega je človeku prirojeno, dano. To nam izpričuje zgodovina in o tem ne more noben razsoden človek dvomiti.

Ravnanje človeka po tem spoznanju pa je usodno!

Človek ima spoznanje dobrega in zlega zato, da dobro hoče in slabega noče.

Tako je ravnal Plečnik.

(se nadaljuje)

1) Ne veste ne dneva ne ure.

2) Drži jezik za zobmi, služi dalje.

3) V levji brlog.

4) Zdaj pa dovolj.

Naključnost!

Ob pomembnem uspehu, ki je kronal več kot 30-letno delo posebnega dopisnika Mitje Volčiča, je tržaški dnevnik Il Piccolo objavil z njim dolg intervju, ki je razočaral marsikaterega tržaškega Slovenca. Marsikomu so se razblinile simpatije, ki si jih je Volčič nabral kot dopisnik na kriznih področjih, v Pragi in v drugih glavnih mestih držav realnega socializma in potem v Moskvi. Mnoge je razočarala naključnost, s katero je Mitja Volčič definiriral svoje rojstvo v Ljubljani, še bolj pa morda vse druge naključnosti, ki jih naš posebni dopisnik ni omenil in ki bi morda še bolj kot njegov ljubljanski izvor pričale, da je Volčič Slovenec, naprimer ker je šel na slovenske šole ali pa ker se je zaposlil pri slovenskih oddajah na zavezniški postaji najprej kot napovedovalec in nato kot kronist, kar mu je navsezadnje odprlo pot na vsedržavno TV. Sama naključja, gola naključja?

»Republiško in zvezno«

V slovenskih medijih (časopisih, radiu in televiziji) še vedno zasledimo poročanje, kot smo ga bili vajeni v »starih časih«. Tokrat pa se ne nanašamo na slovensko notranjo politiko, temveč na določeno terminologijo. Po eni strani imajo slovenski časnikarji v svojih prispevkih polno izrazov o slovenski suverenosti, mednarodnem priznanju itd., po drugi pa še vedno opazno uporabljajo terminologijo, značilno za prejšnji režim. Ko govorijo in pišejo o raznovrstnih vprašanih, se pogostoma pojavljata izraza »republiški« in »zvezni«, kot da bi Slovenija še vedno bila sestavni del Jugoslavije: tako je npr. kak minister še vedno »republiški sekretar« ali »republiški minister« itd. Po eni strani bi vsi hoteli biti veliki Slovenci, po drugi pa se še vedno obnašajo, kot da bi bili še vedno v Jugoslaviji. Saj je pri prenosu smučarskih skokov 25. januarja reporter TV Slovenija celo poročal o »jugoslovanskih« skakalcih Petku, Zupanu, Gostiši...

Akcija 10.000

Prispevajte v sklad za kulturo!

Mlada tržaška Slovenka v Walesu

Tržačanka Vida Valenčič je od jeseni v Walesu v Veliki Britaniji, kjer dela v raziskovalnem središču Mercator, ki se ukvarja z manjšinskim vprašanjem. Dobila je štipendijo Evropske skupnosti in si v povsem različnem okolju nabira zanimive življenjske in poklicne izkušnje.

Za Mladiko je napisala nekaj vtisov o Valižanih in nekaj podatkov o projektu Mercator.

PRVI VTISI

Ko sem dospela v Wales, me je najbolj šokiral waleški jezik. Mislim, da sem v tistih začetnih trenutkih razmišljala (zgrešeno), kot razmišljajo pripadniki večinskih narodov, češ »zakaj bi se morala naučiti tega čudnega jezika, ko pa me lahko vsi razumejo, če govorim po angleško?« Vendar sem potem spremenila mnenje. Res, da me vsi razumejo, če govorim angleško, vendar jaz ne razumem, ko se Valižani pogovarjajo med sabo. In tako sem se zagrizla v študij tega težavnega jezika z zapleteno izgovorjavo. Študij jezika mi je tudi nekako »odprl« oči v življenje Valižanov, kar bi mi bilo nekako onemogočeno s samim znanjem angleščine.

Mislim, da je prosvetno življenje Slovencev v Italiji veliko bolj razgibano kot waleško, četudi ne manjkajo koncerti, občasne gledališke predstave in zborovske petje. Vendar je med mladino malo literarnega in nasploh kulturnega udejstvovanja, saj (kot njihovi sosede Irci ali Škoti) preživijo svoj prosti čas najraje v pubu (seveda v waleškem pubu).

Enkrat letno se Valižani zberejo na t.i. »Eisteddfod«; to je nekakšen ogromen festival, ki traja cel teden in na katerem Valižani razstavljajo razna ročna dela, imajo gledališke predstave, koncerte, berejo poezijo in prozo. »Eisteddfod« pomeni za Valižane priložnost, da pokažejo takorekoč vse, kar Wales ponuja, izdela, pomeni. Logično je, da je ob vsem tem prisotna tudi zabava in tako je polno pubov in raznih razvedrilnih momentov v okviru samega »Eisteddfoda«. Letošnji »Eisteddfod« bo avgusta v Aberystwithu, tako se bo mesto čisto napolnilo z waleškimi turisti. »Eisteddfod« je za Valižane izrednega pomena, saj, na katerikoli strani Walesa živijo, skušajo biti vedno prisotni. Obrtniki, pesniki, pisatelji, gledališki igralci, zbori kar tekmujejo med sabo, kdo bo izbran za »Eisteddfod«, saj jim to pomeni enkratno čast in priznanje.

CENTER MERCATOR

Raziskovalni center Mercator v Aberystwythu (Wales, Velika Britanija) je eden izmed štirih centrov za manjšinska vprašanja v Evropi, ki delujejo pod skupnim nazivom Mercator. Projekt Mercator je namreč vključen v program akcij, ki skušajo izboljšati položaj manj razširjenih jezikov. Delovanje projekta Mer-

cator je osnovano na neformalno združeni skupini centrov, kjer vsak center raziskuje določeno tematsko področje. Za koordinatorja teh raziskav je bil določen Evropski urad za manj razširjene jezike v Dublinu, ki deluje s pomočjo Evropske skupnosti. Vsak izmed štirih važnejših centrov se je specializiral na različnem področju:

- Center Mercator v Parizu: splošni problemi manjšin;
- Fryske Akademy - Ljouwert v Friziji (Nizozemska): vzgoja;
- CIEMEN v Barceloni: pravni položaj manjšin;
- University College of Wales, Aberystwyth (Wales, Velika Britanija): mediji.

Izrazu »medij« je bil dan širši pomen. Projekt torej vključuje podatke o radijskih, televizijskih, filmskih medijih, časopisih, revijah, publikacijah, založniških hišah, arhivih in knjižnicah, elektronskih informacijskih centrih in raziskovalnih inštitutih. Informacije so urejene v posebnem »data base«. Database je sad stotin odgovorov na vprašalne pole, katere je center Mercator poslal važnejšim manjšinskim medijem, do zdaj predvsem v okviru Velike Britanije in Republike Irske (waleški, škotski in irski mediji), baskovske dežele (področje na ozemlju držav Španije in Francije, kjer živi baskovski narod), ozemlja v Franciji, kjer živijo Bretonci, katalonski mediji v Španiji ter zdaj slovenski mediji v Italiji ter frizijski mediji na Nizozemskem. Podatki za vsak medij so bodisi čisto splošno informativnega značaja, npr. točen naslov, telefonska in faks številka, uporabljeni jeziki ipd., bodisi točnejše informacije glede morebitnih finančnih podpor, posebnih zakonov ter vsebine in vpliva medija na manjšino.

Projekt Mercator skuša razširiti poznanje manj razširjenih jezikov ter podpira stike med etnijami, še posebno na ozemlju, kjer živijo manjšine.

Center v Aberystwythu organizira tudi kongrese, okrogle mize, srečanja, izdaja publikacije ter sodeluje s televizijo (S4C - Sianel Pedwar Cymru - četrti televizijski kanal na ozemlju Walesa, ki oddaja skoraj izključno v waleškem jeziku).

Vida Valenčič

Spet smo na zanesljivih tleh pri priimku *Vidonja* (ZSSP Dolnja Lendava, PT, MS), *Vidanja* (ZSSP MS), *Vidonija* (ZSSP MB).

S formantom *-oš*: *Vidoš* in *Vidös* (ZSSP Črnomelj), *Vidos* (TS), ime zaselka *Vidoše* v Beli Krajini (KLS II,32; ATLAS 205/A2) in izpeljano ime naselja *Vidošiči* pri Metliki (KLS II,460). Odtod, če ni hrvaškega porekla, je tudi priimek *Vidoševič* (ZSSP Kočevje).

S formantom *-ov*: *Vidov* (ZSSP Ilirska Bistrica) in z nadaljnjo sestavo izpeljani *Vidova* (ZSSP Logatec); *Vidovič* (Štajerska, Ilirska Bistrica, NM, LJ, Kočevje), *Vidovic* in *Vidovich* (TS, tu → *Vidossi*, PIZZAGALLI 159); *Vidovnik* (ZSSP Gornji Grad), *Vidovšek* (ZSSP Dravograd); ter s preglasom začetnega *V-* → *B-*: *Bidovec* (ZSSP Kamnik, KR, Laško, Radovljica, LJ; TS), *Bidovc* (ZSSP KR, Šmarje, Radovljica, MB).

S formantom *-ko*: *Vitko* (ZSSP Slovenj Gradec, MB).

Z rezervo omenjam manj jasne priimke *Vidoz* (ZSSP GO), *Viduz* (ZSSP Konjice), *Viduč* (ZSSP Tolmin): pri njih slutim tuj izvir.

* * *

Nemška imenska oblika *Veit* je z diftongizacijo dolgega *i* prodrla na jug v Italiji (priimek *Fait* je zelo razširjen v severovzhodnem delu države od Tridenta do Trsta) do nas, kjer se je začetni *F-* še preglasil v *B-*: *Fajt* (ZSSP Štajerska, GO), tudi zaselek pri Gornji Radgoni (ATLAS 19/B3), v množini *Fajti* pri Kopru (ATLAS 194/A2) in gorsko ime *Fajtji hrib* pri Kostanjevici na Krasu (ATLAS 159/A1), *Fait* (ZSSP Litija), *Vajt* (ZSSP KR, CE, Slovenj Gradec, LJ, MB), manjšalna oblika *Fajtl* (ZSSP Dravograd) in morda še *Fajta* (ZSSP Dolnja Lendava); *Bajt* (ZSSP vsa Slovenija skoraj), tudi ime zaselka pri Cerknem (ATLAS 103/A3), v množini *Bajti* pri Desklah (ATLAS 119/B1), *Bait* (SPZM Števerjan; TS, Dolina), *Bajtč* (ZSSP Tolmin), *Bajtl* (ZSSP Laško).

Vedno z nemškega Severa je k nam prodrli tudi priimek, ki ponavlja manjšalno obliko osebnega imena *Vigl* in sicer z nekdanjim dolgim *i* in novejšim diftongom: *Figel* in *Figelj* (ZSSP GO), *Vigele* (ZSSP PT) in morda hibridni *Vigec* (ZSSP MB), pa še *Veigl* in *Veigel* (ZSSP MB), *Fajgel* (ZSSP CE, LJ), *Fajgelj* (ZSSP Kamnik, KR, CE, LJ, GO), *Feigl* (ZSSP LJ, GO) in *Feigl* (ZSSP Kamnik). Že KOS II,262 1499 navaja *Ywann Figel* v kraju Härdlein na Vipavskem, danes še *Fiegel* in *Fiegl* (SPZM GO) in krajevno ime *Figl* v Vipavi (ATLAS 141/A3).

Te priimkovne oblike so v Vipavi in Goriškem izpričane tako zgodaj, da se ne čudimo sestavi s slovenskim formantom *-iga*: *Fajdiga* (ZSSP Kamnik, Štajerska, KR, Logatec, LJ, NM, Postojna, Gorica), *Fajdig* (ZSSP Radovljica, LJ), *Faidiga* (TS, Devin-Nabrežina, Dolina), ime zaselka *Fajdigovšče* pri Kromberku (ATLAS 140/A1); tako misli JAKOPIN (Struktura slovenskih priimkov v statistični osvetlitvi); nekaj pomislekov ustvarjajo le zgodovinski podatki: 1498 *Petter Fodiga* v Košani, 1499 *Allex Fadiga*, *Martin Fadiga* v Malem Brdu (KOS II,262) in prisotnost priimka *Fadiga* v severovzhodni Italiji.

Težko pa je pritrdati KOŠTIÁLU 628, ko se vprašuje, ali je iz našega hagonima tudi patronimični priimek *Vičič* (ZSSP Litija, Logatec, Kočevje, MB, Gornji Grad, Primorska), *Vici*, *Vicich* in *Vicig* (TS). In *Vitich* (TS)?

Pri peščici krajevnih imen, ki nam ostajajo na rešetu, bo treba navesti še nekatere redke: z rezervo *Bidanek*, zaselek na Pohorju (ATLAS 67/A1), zaselek *Vidač* pri Stični (ATLAS 149/B2), *Vidaš* v Slovenskih Goricah (ATLAS

17/A2), morda *Vidok* v Halozah (ATLAS 96/B1), medtem ko si ne upam tvegati ničesar v zvezi z krajevnimi imeni z osnovo *Vidan-*, *Viden-*, *Vidon-* in še z redkimi drugimi.

Walburga

Cerkev časti 25. februarja sv. Walburgo, hčer angleškega kralja, devico v nemškem samostanu. Nemško ime *Walburg*, *Walburga*, v stari nemščini *Walburgis*, je sestavljeno. V drugem delu imena je spoznati glagolski koren *bērgan* 'ščiliti', medtem ko prvi del razlagajo na več načinov. Najverjetnejša razlaga je iz osnove *wald-* iz glagola *waltan* 'ukazovati, vladati', ime torej lahko pomeni »kdor štiti vladajočega« ali kaj podobnega (TAGLIAVINI II,67).

Ne bom navajal pogostnega ženskega imena *Burga*, *Purga*, ki ga srečamo od poznega srednjega veka v slovenskem prostoru s Trstom vred, ker je ta hipokoristik tudi iz drugih germanskih sestavljenih imen.

Omejil se bom na ime naselja *Valburga* pri Medvodah (ATLAS 106/A2).

Wenceslaus

Cerkev časti 28. septembra sv. Venčeslava, češkega vojvodo in mučenca v X. stoletju (TAGLIAVINI II,325). Staro predkrščansko slovansko ime je sestavljeno s prislovom *vęšte* (*vęće*) in samostalnikom *slava* (MIKLOSICH PN 57), pomeni torej 'zelo slaven'. KRONSTEINER 81 navede v IX. stoletju imensko obliko *Venko* med Alpskimi Slovani še pred denazalizacijo nosniških vokalov. Slovenska imenska oblika se glasi pozneje brez nosnika, izpričana je le v Reziji in v Trstu: ok. 1240 *Wekeslav*, kmet na Solbici (KOS II,300), 1366 *Vechiesclavo de Chostelezi* (MARSICH), 1372, 1375 *Vierstlavus* (*t* je očitna bralna ali pisna napaka namesto *cl*)/*Vechia Sclavus* (tu je pisec očitno razstavil ime, ker je menil, da je drugi del imena — *slav* — pač etnični pridevnik) *de Costelez/Costolez* (PILLON); 1373 *Vege-sclau* (zapis izda točno izgovarjavo *večeslau*; CAP CERE I,c.76v.); 1398 gen. *Vechiesclavi* (CAP CERE II,c.3v.). Dejstvo, da je ime ohranjeno v tem času v Trstu v pristni slovenski obliki, pove, da se je ime tu ohranilo zunaj cerkvene tradicije kot predkrščansko ime. Pozneje se je ime širilo tudi pri nas z nosnikom zaradi latinske imenske oblike in nemških imenskih oblik tipa *Wenzel*. Zato najdemo danes zaselek Sv. *Venceslav* na Goričkem (ATLAS 9/A3) in priimkovne oblike *Vencel* (ZSSP Brežice, MB), *Vencelj* (ZSSP Tolmin, Litija, KR, Krško, LJ, NM), *Wenzel* (ZSSP LJ, GO), *Venc* (ZSSP Krško), *Wenz* (ZSSP LJ); z nemškim patronimičnim formantom *Vencinger* (ZSSP NM); nemški priimek *Vencelberger* (ZSSP PT) in atipičen *Vencilik* (ZSSP MB); *Vaclavnik* je videti češki (ZSSP CE).

Ne navajam krajevnih imen v zvezi s hipokoristikom *Slavko*, ker je ta imenska oblika nastala po številnih sestavljenih slovenskih imenih, ki imajo v drugem delu komponento *-slav*, in ima med njimi marsikatero številčno premoč pred našim.

Wolfgangus

Cerkev praznuje 31. oktobra sv. Wolfganga, škofa v Reensburgu v X. stoletju, učitelja cesarja sv. Henrika II. in

njegove sestre blažene Gizele. Germansko ime je sestavljeno z zoonimom *wolf* 'volk' in *Gang* 'hoja' v pomenu »kdor gre (v boj) in pelje s seboj volka (posvečenega bogu Wotan, prinašalca sreče in zmage)« (TAGLIAVINI I,368).

Ime je po KEBRU 126, p.g. *Bólfenk*, prisotno pri nas od XII. stoletja. Na Primorskem je izpričano 1498 *Wolff(g)annck, richter*, kmet v Postojni, 1498 *Wolffgang Bebar* na Vipavskem in 1499 *Bolffgang Newnhouer*, kmet v Gradšču (KOS II,223,264,256).

Priimki na Slovenskem ponavljajo hagionim v nespremenjeni obliki: *Wolfgang* (ZSSP MB) po točnem nemškem zapisu, *Volbank* (ZSSP Radovljica), *Volbang* (KOŠTIÁL 628, Koroška), *Volbenk* (ZSSP LJ) in *Bolfek* (ZSSP MB).

Edino naselje v slovenskem prostoru, ki ima ime po tem svetniku, naj bi bilo *Štóblank*, narečno *Sviéti Štuóblank*, it. *San Volfàngo* nad dolino Kôzice v Benečiji (ATLAS 100/A3; Zemljevid FJKB G/6; povsod brez naglasov), sicer srečamo ime zaselkov *Sv. Volbenk* pri Škofji Loki, Desklah in Cerknici (ATLAS 104/B3,119/B2,164/B2) in *Sv. Bolfenk* na Štajerskem (38/B3 in 41/B3 na Pohorju, 73/A2 v Slovenskih Goricah in 95/A2 v Halozah). KOŠTIÁL 628 omenja *Sv. Bolfank, -fenk* na Štajerskem.

Zacharias

Latinsko ime *Zacharia, Zacharias* se preko biblijskega grškega *Zachariás* navezuje na judovskega *Zekharyâh*: to je teoforično ime, ki je v drugem delu sestavljeno s formantom *-yah* za neizgovorljivo božje ime, v prvem delu pa spoznavamo glagolski koren *zakhar* 'pomniti, spominjati se'; pomen je torej »Bog se te je spomnil«. Cerkev časti 22. marca sv. Caharijo papeža, umrlega l. 752, 6. septembra sv. Caharijo preroka in še zelo številne svetnike s tem imenom (TAGLIAVINI I,78).

Ime se pojavlja na slovenskem Zahodu 1494 *Zacharia*, posestnik v Nabrežini (KOS II,211) — kar je bržkone že pri-

imek — in 1525 *Zacharia de Liurisina/Nabresine* (LIBRO DI PERTICATIONI).

Nespremenjeni hagionim se ponavlja danes v priimkih *Caharija* (ZSSP Krško, LJ, MB, GO, Sežana; Devin-Nabrežina, Zgonik), *Caharijas* (ZSSP Ljutomer, MB), *Caharijaz* (ZSSP MB), *Zaharias, Zaharijas* (ZSSP Ljutomer), *Zaharia* (TS, Devin-Nabrežina), v TS *Caharia, Caharija* in *Zaharia* za fašizma → *Zaccaria*, PIZZAGALLI 130,160,196). Pri današnjem priimku *Zaccaria* (SPZM Goriška, UD, Artegna, PN, Sacile; TS Devin-Nabrežina, Milje, Zgonik) ne moremo biti gotovi, da je vedno poitalijančeni zapis slovenskega priimka.

Pri krajših priimkovnih oblikah ne moremo nikoli biti niti na pol gotovi, da so iz našega hagionima, zato se jim bom izognil. Kot primer bom navedel le *Zahar* (ZSSP MB; TS, Dolina), ke je bržkone le neroden zapis za narečno izreko priimka *Žagar*.

V krajevnem imenoslovju ni za našim svetnikom sledu.

Zeno

Sveti Zeno ali Zenon — po latinskem imenu *Zeno* v imeovalniku, *Zenonis* v rodilniku — je v severni Italiji znan kot veronski pokrovitelj; tu namreč časte sv. Zena, škofa in mučenca za cesarja Galiena (12. aprila). Ime je sestavljeno z osnovo *Zên-* ali *Zêno-* iz tožilnika *Zên* božjega imena *Zéus*, je torej teoforično ime (TAGLIAVINI II,122).

Ime je videti odsotno v slovenskem imenoslovju — ne upam si namreč izvajati iz njega priimke tipa *Zeni, Zenko, Zenkovič*, saj mi zato manjka zgodovinska osnova — pač pa je osebno ime prisotno v poznem srednjem veku v Trstu in Nabrežini tudi med Slovenci: 1356 *filia Zeni de Jacogna* (CAP CERE I,c.2v.), 1354 *Xeino filius ser Bridoni de Jacogna, Xeino Jacogna* (BM); 1365 *Çeyno fillium quondam Juani Beleç dela Porta* (CAP M), 1421 *vinea Zenonis de villa Liurisina* (SSMM, 673, c.39v.).

Triglavski narodni park

Gabrijel Devetak

Dne 27. maja 1981 je minilo 10 let, odkar je Skupščina Republike Slovenije sprejela zakon o Triglavskem narodnem parku (v nadaljevanju TNP), ki obsega 84.805 ha. To je največji narodni park v Jugoslaviji in obsega skoraj celotni slovenski del Julijskih Alp. TNP leži v občinah Tolmin, Jesenice in Radovljica. Značilen je po visokogorskem svetu, posebnosti kulturnih krajin, flori in favni. Pretežni del TNP je v občini Tolmin. O tem parku obstajajo številne publikacije, vodniki, prospekti in drugo gradivo. V pripravi pa je obsežna monografija o TNP.

Ideja o pravni ureditvi in zaščiti TNP je razmeroma stara. Prvi začetki segajo v leto 1908. Idejni oče TNP je bil prof. Albin Belar (1864-1936), ki je že v letu 1908 predlagal ustanovitev naravovarstvenega parka. Rojstni datum TNP pa je 1. julij 1924, ko je bila podpisana dvajsetletna najemna pogodba. Drugo rojstvo parka je 26. junij 1961, ko je bil sprejet odlok oziroma razglasitev Doline Triglavskih jezer za Triglavski narodni park. Sedanji TNP obsega 24 naselij in zaselkov, v njih pa živi približno 2200 stalno naseljenih prebivalcev. V neposredni bližini, vendar zunaj TNP, so pomembna turistična središča, kot npr. Bovec, Kranjska gora, Bled, Mojstrana, Bohinj itd.

Varstveni režim TNP je podoben kot za druge evropske narodne parke. Poleg varstvenih režimov za osrednje in robno območje je v veljavi še tretja in najstrožja oblika varstva, ki zajema posamezne naravne rezervate ter naravne in kulturne spomenike na celotnem območju TNP.

Verjetno številni inozemski turisti in planinci bolj cenijo TNP kot mnogi domačini oziroma Slovenci ali Jugoslovani. To dokazujejo številne publikacije, zapisi, reportaže, intervjuji in zadovoljstvo številnih tujih obiskovalcev. Veliko pozornost posvečajo slovenskemu naravnemu bogastvu v TNP ugledne tuje revije. Tako so na več straneh in v bogatih barvah objavile omenjeno bogastvo v zadnjih dveh letih tri ugledne revije:

- BERGE, ki izhaja v Bernu (Švica), je v začetku leta 1989 obsežno poročala o Julijskih Alpah v TNP;
- AIRONE, ki izhaja v Milanu, je v novembrski št. 1989 ravno tako zanimivo in pestro opisala vlogo in pomen TNP;
- BERGWELT ALPIN, ki izhaja v Münchnu, je v juliju 1981 posvetila razmeroma veliko prostora lepotam TNP (RINGIER — HEINEMANN — RING).

Nadzorna služba in uprava TNP imata sedež na Bledu. Nadzorno službo sestavljajo naravovarstveni nadzorniki in prostovoljni naravovarstveni nadzorniki, ki opozarjajo obiskovalce parka na njihovo obnašanje. V TNP je prepovedano kampiranje, šotorjenje, gradnja počitniških hiš, izpuščanje onesnažene vode, odmetavanje smeti, sežiganje odpadkov, kurjenje ognja.

Za kritje ogromnih stroškov, ki jih ima uprava TNP, občasno izdaja številne vodnike, zemljevide, razglednice, bro-

šure itd. Izrednega pomena za slehernega Slovenca pa je videokaseta, ki prikazuje od blizu in daleč lepote, tako v slovenščini kakor tudi v angleščini, nemščini in italijanščini. V sklopu prizadevanj za utrjevanje ugleda oziroma publiciranja in seznanjanja širše javnosti je uprava TNP pripravila za leto 1992 tudi izredno bogat barvni stenski koledar, ki prikazuje najlepše visokogorce, favno in floro v TNP. Pomembno je tudi gojitveno lovišče Triglav, ki privablja domače in tuje lovce in turiste na rekreacijo.

Trenta - turistični biser tolminske občine

Tolminska občina zajema v TNP levji delež površine TNP. Za Primorce je že od davnih časov prava izletniška točka prav dolina Trente. Tja začnejo zahajati že učenci, dijaki in kasneje študentje. Trajno se jim vtisne v spomin lepota Soške doline oziroma Trente in izvira Soče. Tudi izven TNP so v Tolminski občini pomembni turistični kraji, kot na primer Bovec, Kobarid, Tolmin itd., ki skušajo vsako leto prispevati k razvoju turizma v najrazličnejših oblikah. Tako so na primer pred časom v Kobaridu uredili Muzej soške fronte, ki prikazuje najbolj dramatične dogodke in boje med prvo svetovno vojno ob Soči. Pripravlja pa se ustrezna ureditev tudi Trentarskega muzeja. Turistični in drugi delavci skrbijo, da bi bili objekti in narava v TNP in ob njem kar najbolje urejeni. Vsako leto je organiziran dan TNP, ki pa je v različnih krajih, s čimer se približa TNP širšim množicam in s tem pospešuje turizem v teh krajih. Tudi turistična društva se v okviru možnosti zavzemajo za predstavitev turistične ponudbe, spremljanje domačih in tujih turistov. Sicer pa lahko javno pohvalimo tolminske delavce in prebivalce v TNP in okolici. Z delom, požrtvovalnostjo in ustvarjalnostjo so pokazali in dokazali svetu, kaj lahko naredijo in uredijo pridne roke. Lahko se pohvalijo na strogo turističnih področjih kakor tudi proizvodnji in predelavi naravne hrane, zdravilnih zeliščih, razvoju in proizvodnji turističnih izdelkov itd.

TNP ima veliko možnosti in perspektiv za zadovoljevanje najzahtevnejših gostov in turistov. Dana je možnost normalnega in naravnega planinarjenja, opazovanja ptic, mineralov in gorske flore. Posebej bi poudarili možnost lova in ribolova, ki pa mora ustrezati mednarodnim normam parkov.

Kot primer posebnega uživanja v naravi in »lova s kamero in fotografskim aparatom« bi lahko omenili direktorja firme Torrefazione Caffè Goriziana, gospoda Crobe Lorenza, ki že vrsto let uživa v TNP in s fotoaparati sproti posname najzanimivejše točke. Vendar ne sam. Vsako leto privabi s seboj nove obiskovalce. S tem se širi ugled oziroma poznavanje TNP tudi izven meja naše domovine.

Melanholija v be-tonu

Prva nagrada za poezijo na lanskem natečaju Mladike

I.

Naj vse lepo po vrsti zdaj predstavim:
Predmestno Mesečino
s harfami.

In Vetra saksofon
v obmorski barvi.

Železnice
železnati klavir. Pa
boben kládíva iz Daljne Ceste,
ki jo popravljajo pod sijem zvezd.

Nocoj ne morem iti v Sna deželo.
Nocoj me muči razočaranje.

V spominu lesketa se pismo belo:
od kavljjev črk besede vanj vise.

»Tako Vam pesmi vračamo.
Z zahvalo!
Papir je drag
in odjemalcev malo.«

Sloneč k ograji tretjega nadstropja,
beton terase čujem,
ton je hlad.

Okrog v temó pogreznjena poslopja
me gledajo z lučmi
neznanih skladb.

Kako je nezavzet cement ograje!
Kamelija pri tleh je speči zmaj.

II.

Mar kdo se zdi,
kjer spi vodé zbiralnik?
Stoji?
Sedi?
Sloni?
Ga zrak drži?

Prozoren,
s sencami iz kril kristalnih,
prodorno tih,
prisotnost govori —
to mora biti Angel pesnikov!

V odsevu kril je svet še lepša snov...

Kot da se že od nekdaj prav poznavam.
Spoštljivo vprašam: »Ali naj končam?
Zavržene so pesmi kakor lava:
njen dih v pepel navdih požge srcà.

Naj pojem gluhega sveta ušesom?
Morda pa nimam —
pesniških pražlez?«

A Duh nebeškega sveta me gleda:
pogleda žarki v zlogih zaiskré,
in zlog za zlogom se rodi beseda,
in raste v stavek,
misel da zaje.
Ker misel brez glasu ugasne v sebi,
a z znakom združena
odpre srcé.

»Stvari so neoživljene besede,«
mi pravi,
»na človeka čakajo.

Mar nisi srečen,
ko jih v zvok prevedeš,
da s tabo vriskajo in jokajo?

Ves svet je lepši,
ko o njem prepevaš —
v Lepoti se je bil nekoč začel.«

»Gospod z nebes!
Tako je, kot mi praviš —
kjer radi pesniku prisluhnejo...«

»Kdor rad se v svet za pesmijo odpravi
in skuša z zmeraj lepšo pesmijo
se bližati Lepoti —
ta je pesnik.

Svoj tekst polaga v zvočni trak
Nebes.«

»A kaj, če se ne menijo za delo?«

»Če pesnik vztraja,
vedno bolj zori.
In vse se mu bo lepše razodelo.

Ker svet je živi sad Umetnosti.

Kar lepega z besedami ustvari,
prevzamemo
v Besede božji trak.«

»Gospod!« mu vzklidem.
Ni ga več z betonom.

III.

Odmev se vrne z mesečine strun,
se vrne bel,
odmev z mrtvaškim zvonom,
leden kot Rog kočevski,
led sledu.

Zidovi se blešče,
grobov zidovi.
Zelenih listov ni in ni cvetic.

Blesté skoz led obsojeni rodovi?
Posiljeni v obliko s silo žic?

O, Teharje!
O, Jame Brez Imena —

bo vekomaj spomin na vas leden?

Veliko Mesto z lučkami utripa,
z utrinki sanj je v hiše zlit cement.
Zaman za mislijo med njimi tipam:
v možganih elektronskih ni življenj...

Slovenec sem — obupati ne morem:
o, vsaka noč pozna začetek zore!

IV.

Kako se bélo svetijo zidovi,
kako jih harfe v zvok spreminjajo,
ko se spomin dotakne not v podobi
in davnih dni
domá
s pokrájino — na Brezjah,
dà!

V pomladni mesečini,
s kristalnim snegom
v posteljah planin.

Pred božjim hramom stal sem,
skrit z drevesi,
na smrt obsojen dvakrat,
a še živ.

Zaupno Mater milosti v Nebesih
sem prosil: v mreži lovcev
luknjast šiv...

O, Mati vseh Slovencev,
močna, blaga —
s skrivnostnimi ukazi razpolagaš!
Ušel sem,

z zanko krog vratu,
v tujino, betonsko trdo,
toda svet svobod.

Naj venomer s srebrno mesečino
opevam krono
Matere dobrot,
z zaupno simfonijo »O, Marija!« —
in v njej so note nekončanih dni.

Slovenec si? Slovenka si?
V tujinah? Domá?
S koroških polj?
Kjer pljuska Trst?

Kjerkoli smo,
smo v eni domovini srcá, ki moli,
da bo narod čvrst.
Za to dlani bom dvignil — za Državo,
za milost: čisto našo Očetnjavo!

Da sen stoletij
bi postal resničnost,
usodo svojo bi krojili mi!

In da bilà bi mera nam
pravičnost,
za to bom milost dvignil v svod dlani.

Naj,
kdor je proti,
se v beton odene —
Gospod vesolja zmore tudi sen!

V.

Še énkrate harfe mesečine bele
se zaiskrijo
v vetra saksofon.

Potem oblakov se roké debele
razširijo
čez strun drhteči ton,

kot da se hočejo prepričati
o trdnosti resnične mesečine.

Tišina (foto Vlastja)

DSI V NOVEM LETU

Predsednik slovenske vlade Lojze Peterle v nabito polni Peterlinovi dvorani.

Prvi večer DSI v novem letu je s svojo prisotnostjo počastil predsednik slovenske vlade Lojze Peterle. Pred zelo dobro obiskanim srečanjem s člani in prijatelji društva se je slovenski premier srečal v istih prostorih s predstavniki političnega in javnega življenja Slovencev v Italiji. Predsednik Peterle je v Peterlinovi dvorani nastopil v ponedeljek, 13. januarja, ob 20.30 in doživel s svojim uglajenim in umirjenim nastopom topel sprejem in prisrčen aplavz. Naslednji ponedeljek, 20. januarja, je ob mesecu katoliškega tiska nastopil v DSI glavni urednik Družine dr. Janez Gril. Govoril je o slovenskem verskem in

sploh katoliškem tisku v Sloveniji po letu 1945. Zadnji ponedeljek januarja pa je v Peterlinovi dvorani kot gost DSI nastopil Milan Gregorič iz Kopra, ki je govoril o manjšinski problematiki v Istri.

Društvo slovenskih izobražencev je torej tudi leto 1992 začelo z bogatimi kulturnimi in družabnimi večeri, s katerimi bogati in ohranja slovensko prisotnost v Trstu.

NOVOLETNO SREČANJE V TINJAH

Naslov letošnjega novoletnega srečanja v Tinjah na Koroškem je bil Slovenci in Evropa. 2. in 3. januarja so predavali tržaški pisatelj Alojz Rebula, publicist in mislec Taras Kermauner (v njegovi odsotnosti je referat prebrala žena Alenka Goljevšček), teolog in filozof Anton Stres iz Ljubljane in avstrijski diplomat v Pragi Zdravko Inzko. Na srečanju so odprli še razstavo Marte Kurnaver, predstavili knjigo Zore Tavčar Rebule Slovenci za danes in pa Socialno delavnico iz Celovca.

Decembra so v DSI predstavili knjigo Zore Tavčar »Slovenci za danes«. Od leve: dr. Janez Gril, prof. Zora Tavčar, dr. Drago Klemenčič in Marij Maver.

ROŽMANOV PROCES

Ljubljanski nadškof dr. Alojzij Šuštar je ustanovil komisijo zgodovinarjev, pravnikov in teologov, ki naj razišče procese proti škofu Rožmanu in poznejšemu škofu Leniču, nadškofu Vovku in nadškofu Pogačniku.

MLADI V BUDIMPEŠTI

Od 30. decembra do 4. januarja je bilo kakih 75.000 mladih na taizéjskem molitvenem in duhovnem srečanju v Budimpešti. Med romarji je bilo 1.600 Slovencev.

GLAS KANADSKIH SLOVENCEV

To je radijska oddaja, ki se je začela oktobra na multikulturni radijski postaji v Ontariu. Na sporedu je vsak torek od 20. do 21. ure.

ŽUPNIK ZUANELLA 50-LETNIK

Na božič je srečal Abrahama znani beneški duhovnik Božo Zuanella, ki je župnik na Trčmunu, predsednik zadruge Dom, narodopisec, etimolog in ploden publicist.

DR. HORNBOCKSTRASSE

Konec decembra so v Celovcu pomenovali ulico med poslopjem Mohorjeve in Ulico 10. oktobra po dr. Janku Hornböcku, torej duhovniku, ki je po vojni obnovil Mohorjevo v Celovcu. To je tretja ulica, ki v Celovcu dobi slovensko ime v zadnjih letih.

KULTURNI DNEVI V CELOVCU

23. koroški kulturni dnevi so bili 27. in 28. decembra v Celovcu. Na njih so razpravljali o izgonih, internacijah in izseljevanju koroških Slovencev ter o človekovih pravicah. Udeležba ni bila dobra, tako da prireditelji razmišljajo o spremembah, ki naj bi jih uvedli pri tej pobudi.

BRATUŽEV BOŽIČ

V župnijski cerkvi v Podgori pri Gorici, kjer so fašisti zastupili dirigenta Lojzeta Bratuža, so 28. decembra pripravili večer Bratužev božič. Spregovorili so župnik Karlo Bolčina, zgodovinar Luigi Tavano in bivši goriški župan Antonio Scarano. Nastopil je zbor Audite nova iz Štarancana. Bratuževe skladbe sta izvajala mešani zbor Podgora in domači mladinski zbor. Na sporedu so bile še recitacije poezij Ljubke Šorli Bratuž.

SLOVENCİ V MILANU

Mesečno mašo Slovencev v Milanu je 15. decembra daroval koprski škof msgr. Metod Pirih. Za rojake pa sta nastopila dekleški zbor Alenka iz Števerjana in skupina Oder 90 iz Gorice.

Z. MUŠIČ V RIMU

Francoska akademija umetnosti v Rimu je pripravila v Vili Medici v Večnem mestu antološko razstavo Zorana Mušiča. Do 15. marca je na ogled 120 njegovih slik in 60 risb iz obdobja 1946-91. Založba Electa pa je izdala pomemben katalog.

TRINKOV KOLEDAR

Po daljši odsotnosti se je v drugačni, prijetni obliki in z novim urednikom, prof. Marinom Vertovcem ter sodelavci, pojavil Trinkov koledar. Izdalo ga je Kulturno društvo Ivan Trinko iz Čedad, založila pa zadruga Lipa iz Špetra.

NOVOLETNO SREČANJE SSK

Slovenska skupnost je priredila 17. januarja novoletno srečanje v »Gradnikovi kleti« na Plešivem pri Krminu. Poleg strankinih predstavnikov so bili prisotni številni drugi zastopniki političnega, kulturnega in gospodarskega življenja Slovencev v Italiji ter gostje iz matice in s Koroškega. Zbrane sta med drugimi pozdravila novi predsednik deželne vlade odv. Vinicio Turello in slovenski minister za šolstvo prof. Peter Vencelj.

Igralska skupina prosvetnega društva Štandrež je 19. januarja pripravila premiero igre B. Nušiča »Gospa ministrica« — fotografski posnetek po predstavi.

NAŠ ŠPORTNIK

Na prireditvi Naš športnik 91 v Novi Gorici je 19. decembra Arianna Bogatec zasedla prvo mesto med zamejskimi športniki (jadranje pri Tržaškem pomorskem klubu Sirena), drugi je bil Samo Kokorovec (kotalkanje pri Športnem društvu Polet na Opčinah), tretji Jan Budin (košarka pri Športnem društvu Kontovel).

UMRL ŽUPNIK ALBIN GERMEK

V župnišču na Kontovelu pri Trstu je 4. januarja umrl župnik Albin Germek. Rodil se je 2. avgusta 1925 v Tomaju, v duhovnika pa je bil posvečen leta 1948 v Trstu. Služboval je na Opčinah, v Ricmanjih, Dolini, Mačkoljah in na Kontovelu (od leta 1983). Dolga desetletja je bil katehet in profesor verouka. V mlajših letih je bil dejaven pri skavtih, pred časom je tudi urejal radijsko oddajo Vera in naš čas.

UMRLA PROF. HELENA KOŠUTA

V Sv. Križu pri Trstu so 17. januarja pokopali profesorico na srednji šoli Ivan Cankar v Trstu Heleno Košuto. Podlegla je zahrbtni bolezni. Dolgo je učila grščino in latinščino na klasičnem liceju France Prešeren.

MARTIN BRECELJ TAJNIK SSK V TRSTU

38-letni časnikar Martin Brecelj iz Devina je bil izvoljen za novega pokrajinskega tajnika Slovenske skupnosti v Trstu. Nasledil je Mira Oppelta. Za predsednika pokrajinskega sveta je bil potrjen Zorko Harej. Brecelj je tudi podžupan v občini Devin-Nabrežina.

DR. STURM PREDSEDNIK ZSO

V Celovcu je bil 18. januarja izvoljen za novega predsednika Zveze slovenskih organizacij dr. Marjan Sturm. Nasledil je inž. Feliksa Wieserja.

Msgr. Zdravko Reven 70-letnik

Duhovnik Zdravko Reven je 27. novembra praznoval v Ljubljani 70-letnico. Rodil se je na Vrhniki, v duhovnika pa je bil posvečen kot begunec leta 1947 v Briksnu na Južnem Tirolskem. Novo mašo je imel v Belgiji, kjer je delal med slovenskimi in hrvaškimi izseljenci do leta 1960. Takrat je bil med pobudniki revije Naša luč in jo urejal v letih 1952-67. Bil je tudi med pobudniki Nove družinske pratike pri celovski Dru-

žbi sv. Mohorja. V Belgiji pa je spoznal tudi beneške izseljence. V letih 1952-60 jim je izdajal list Slovenski glas beneških Slovenju u Belgiji. Sodeloval je tudi pri Trinkovem koledarju, zaradi česar deset let ni smel prestopiti italijanske meje. V letih 1960-70 je bil v Celovcu urednik knjižnih izdaj Mohorjeve, leta 1968 pa se je vrnil v Ljubljano, kjer opravlja vrsto odgovornih služb na škofiji. Bil je tudi sourednik Družine.

Božični koncert

Prvi del letošnjega božičnega koncerta Zveze cerkvenih pevskih zborov, ki je bil 12. januarja v tržaški stolnici sv. Justa, je bil v znamenju 70-letnice predsednika Zveze dr. Zorka Hareja. Združeni tržaški mešani zbor pod vodstvom Janka Bana in dekliški zbor Vesela pomlad pod vodstvom Franca Pohajčarja sta zapela po nekaj Harejevih božičnih pesmi. V drugem delu je nastopila vokalna skupina Ave iz Ljubljane, ki jo vodi Andraž Hauptman. Božično misel je podal novi openski župnik dr. Zvone Štrubelj.

Božični koncert pri Sv. Justu — dirigent Janko Ban.

Mešani pevski zbor Mačkolje na koncertu v Boljuncu.

Božični koncert v stari cerkvi pri Sv. Ivanu.

30. DAN EMIGRANTA

V gledališču Ristori v Čedadu je bil 6. januarja zelo dobro obiskan jubilejni, 30. Dan emigranta. Napovedanih govornikov, bivšega predsednika deželnega odbora Biasuttija in predsednika predsedstva Slovenije Kučana, ni bilo. Govor je imel prof. Viljem Černo, ki je kot predsednik tudi predstavil novo Zvezo Slovencev videmske pokrajine. Ta organizacija pa je vzbudila nesoglasja, ker želi biti po eni strani predstavnica vsega slovenskega življa v videmski pokrajini, po drugi pa članica SKGZ, torej ene izmed dveh krovnih organizacij. Nekako alternativno je nastal Demokratični forum, ki je med udeležence porazdelil letake s svojimi pogledi na Zvezo in tudi na način izvolitve njenega vodstva. Na ulici so pred začetkom slovesnosti manifestirali novofašisti.

P. MARKO RUPNIK DR. THEOL.

Jezuitski pater Marko Rupnik, ki je med svojim nedavnim službovanjem v Gorici močno razgibal goriško mladinsko stvarnost, je 17. decembra na Gregoriani v Rimu zagovarjal doktorsko disertacijo Teološki misijonski pomen umetnosti v esejistiki Vjačeslava Ivanoviča Ivanova. S februarjem je začel predavati na Papeškem vzhodnem inštitutu in na Gregoriani v Rimu.

DUHOVNICI ZA ZAMEJSTVO

Skrb Cerkve na Slovenskem za Slovence v Italiji se je v letu 1991 najbolje pokazala s prihodom štirih novih duhovnikov na področje, kjer že dolgo ni duhovniških poklicev. Na Opčinah je nov župnik, salezijanec dr. Zvone Štrubelj, v Dolini je župnik frančiškan Rafael Slejko, v Bazovici je kaplan Andrej Lampret, v Barkovljah pa kaplan za Slovence dr. Jože Špeh.

Slovenija Party v Slovenskem kulturnem klubu

Med redkimi zamejskimi praznovanji mednarodnega priznanja Slovenije je treba izkazati častno pozornost Slovenskemu kulturnemu klubu v Trstu, ki je napolnil dvorano z mladimi. Na sporedu je bila slovesna akademija. Med drugimi sta spregovorila deželni tajnik SSK Ivo Jevnikar in poslanec v slovenskem parlamentu prof. Tomaž Pavšič iz Idrije (glej sliko).

PLOŠČI ZA PROF. FILIPA TERČELJA IN MSGR. SREČKA GREGORCA

Na Marijinem domu v Šturjah na Vipavskem so 2. februarja odkrili spominski plošči za prof. Filipa Terčelja ob stoletnici rojstva (Grivče, 2. febr. 1982) in msgr. Srečka Gregorca, ki je bil v letih 1927-46 šturski župnik. Oba sta bila velika narodnjaka in literarna ustvarjalca, preganjana pod fašizmom in komunizmom. Prof. Terčelj je bil med glavnimi prosvetnimi organizatorji na Goriškem, zato je bil pod fašizmom zaprt in konfiniran. Dne 7. januarja 1946 so njega in župnika iz Sorice Franca Krašno umorili v Davči. Msgr. Gregorec je po vojni delal v Gorici, kjer je med drugim izdajal Pastirčeka.

ZADRUGA MANGART

Zadrugo Mangart, ki je leta 1972 kupila staro hišo v Žabnicah v Kanalski dolini in jo predelano odprla kot Dom Mangart leta 1983, so člani likvidirali zaradi dolgov in težav pri delovanju.

LOJZE PETERLE NAGRAJEN

Narodni svet koroških Slovencev in Krščanska kulturna zveza sta podelila XIII. Tischlerjevo nagrado predsedniku slovenske vlade Lojzetu Peterletu. Izročena mu je bila na prisrčni slovesnosti 23. januarja v Celovcu.

DR. DOLHAR PREDSEDNIK SSG

Novi predsednik Slovenskega stalnega gledališča v Trstu je dr. Rafko Dol-

ZGODOVINA CERKVE NA SLOVENSKEM

To je naslov pomembnega dela 20 strokovnjakov, ki je izšlo na dobrih 500 straneh pri Mohorjevi družbi v Celju. Knjigo je pripravil Inštitut za zgodovino Cerkve na Teološki fakulteti v Ljubljani.

GLAS AMERIKE

V soboto, 25. januarja, je stopil v veljavo novi urnik slovenskih oddaj Glas-a Amerike. Na sporedu so vsako jutro od 7.00 do 7.30 po srednjeevropskem času, in sicer na kratkem valu 31, 41 ali 49 metrov.

ZA PRAVIČEN ZAŠČITNI ZAKON

Slovenska skupnost kot pobudnik in Krožek za družbena vprašanja Virgil Šček kot založnik sta 31. januarja predstavila v Trstu novo knjigo o našem manjšinskem vprašanju. Gre za debelo brošuro v italijanščini z dvojezičnim naslovom Za pravičen zaščitni zakon. Kot so povedali predsednik Krožka dr. Rafko Dolhar, deželni tajnik SSK Ivo Jevnikar in deželni svetovalec SSK Bojan Brezigar, vsebuje knjiga zelo utemeljeno kritiko vladnega osnutka (»Maccanicov zakon«) za zaščito Slovencev, na katerega se oblasti še vedno sklicujejo, a za manjšino ne more biti izhodišče za pravično zaščito. Zraven so še drugi pomembni dokumenti.

har, ki je nasledil dr. Jožeta Pirjevca. V odboru so predstavniki vseh glavnih smeri med zamejskimi Slovenci.

Jože Pirjavec, ravnatelj SG Miroslav Košuta in Rafko Dolhar.

Umrl skladatelj Ubald Vrabec

Predsednik slovenske vlade Lojze Peterle je 15. decembra počastil skladatelja Ubalda Vrabca v cerkvi v Rodiku.

V bolnišnici v Izoli je 27. januarja zidihnil 86-letni priljubljeni skladatelj, dirigent, publicist in javni delavec prof. Ubald Vrabec. Rodil se je v Trstu 11. decembra 1905, med obema vojnoma pa se je moral umakniti prej v Argentino, potem v Maribor. Po vojni je delal v Trstu. Najbolj so priljubljene njegove zborovske pesmi, vendar je skladal tudi instrumentalna in simfonična dela, maše in cerkvene skladbe, opero Tolminski punt. Zaslovel je tudi kot dirigent. V Trstu je vodil prej Tržaški komorni zbor, nato zbor Jacobus Gallus, ob tem pa še druge skupine. Kot javni delavec je bil nekaj časa predsednik

Slovenske prosvetne zveze, v politiko pa je polnokrvno segel v okviru Slovenske levice. Zanj je zelo uspešno kandidiral na listi Slovenske skupnosti za deželni svet leta 1968. O narodnih in političnih vprašanjih je predaval in pisal v Zaliv, spričo svoje duhovitosti, a tudi polemčnosti pa tudi v narečno rubriko Mihec in Jakec v Primorskem dnevniku, pozneje pa v Novem listu, ter v lista Sveder in Prvi april. Pogreb je bil v Rodiku, kjer je imel »maestro« prijatelje in kjer je 15. decembra doživel lepo počastitev, ki sta se je udeležila tudi predsednik slovenske vlade Lojze Peterle in minister dr. Janez Dular.

V nedeljo 2.2.1992 so gostovale v PD Mačkolje dijakinje iz srednje šole za osebe z motnjami vida iz Škofje Loke. S petjem, branjem božje besede, prošenj in misli so nastopile zjutraj pri maši (na sliki) popoldne pa v Srenjski hiši v Mačkoljah.

SREČANJE V ŽABNICAH

Predstavitve knjige Romanje v Julijce, ki jo je napisal na Trbižu rojeni dr. Rafko Dolhar, je v Dom Mangart v Žabnicah privabila 31. januarja zelo lepo število domačinov iz Kanalske doline. Med njimi so bili tudi gostje iz matične Slovenije in avstrijske Koroške. Planinsko knjigo je predstavil prof. Salvatore Venosi, večer pa je pripravil Slovenski klub Kanalska dolina.

MED HITLERJEM IN TITOM

V Ljubljani so 3. februarja predstavili knjigo prof. Ljuba Sirca med Hitlerjem in Titom. Izdala jo je Državna založba Slovenije. Gre za spomine na leta 1941-56, ki jih delno poznamo iz zdomske izdaje Nesmisel in smisel, a jih je avtor pred leti predelal in časovno raztegnil za angleško izdajo. Opombe je prispevala dr. Jera Vodušek Starčič.

POBOBA TRSTA

Skupina 85 je pri založbi knjigarne Italo Svevo v Trstu izdala predavanja niza Podoba Trsta v italijanski, slovenski in nemški književnosti 19. in 20. stoletja. Knjiga je izšla v italijanščini in obsega uvod ter sedem esejev. Prof. Marija Cenda Klinc predstavlja razvoj podobe Trsta v slovenski književnosti.

UMRL IVAN BRECELJ

V 68. letu starosti je 24. januarja nenadno umrl javni delavec Ivan Brecej iz Devina. Bil je znana in priljubljena osebnost. Rodil se je v Žapužah na Vipavskem, po vojni je bil prej v Gorici, potem v Argentini, od koder se je leta 1964 s številno družino vrnil v ženin domači kraj Devin. Vključil se je v prosvetno in politično delo, zraven pa gural s svojim obrtniškim gradbenim podjetjem. Bil je občinski svetovalec Slovenske skupnosti in večletni tajnik sekcije za Devin-Nabrežino. Kot prepričan demokrat in katoličan ter velik Slovenec je z velikim zadoščanjem doživljal slovensko pomlad prej, demokratično ureditev in državno samostojnost Slovenije potem. Skušal je biti osebno prisoten pri zgodovinskih dogodkih teh let: od demonstracij za Janšo in prijatelje preko spravne maše v Rogu do dneva mednarodnega priznanja na ljubljanskih ulicah. Nedavno je ponosno izpovedal, da v življenju ni spreminjal načel: že v mladih letih je bil proti fašizmu, nato proti komunizmu, oboje je minilo, sam sebi pa je ostal zvest.

Marko Sosič: Rosa na steklu

Kot druga knjiga nove leposlovne zbirke Devin, ki jo je začelo izdajati Založništvo tržaškega tiska proti koncu leta 1991, je izšel Marka Sosiča knjižni prvenec **Rosa na steklu**.

Marko Sosič se je rodil v Trstu 1958, dovršil Trgovsko akademijo Žiga Zoisa, 1984 je diplomiral na Akademiji za gledališko in filmsko umetnost v Zagrebu. Odslej živi v Trstu kot svobodni umetnik, režira v Stalnem slovenskem gledališču, v filmih in drugod, sodeluje na Radiu Trst A z režijo, dramtizacijami in izvirnimi radijskimi oddajami.

Čeprav je Sosič pisal črtice in novele v slovenščini in italijanščini, se doslej ni vidneje uveljavil, zato je knjiga Rosa na steklu presenečenje. Presenečenje bo tudi za bralce, saj piše pod naslovom, da so »novelete«, prof. Ivan Verč pa je dal spremni besedi v knjigo naslov: Marko Sosič in njegovi romani na treh straneh.

Ivan Verč je v spremni besedi zapisal: »Zgodbe Marka Sosiča ničesar ne osmišljajo, ničesar ne razlagajo, prav obratno, zavestno se odpovedujejo vsakemu preseganju vidnega in sprotno zaznavnega: nobene introspekcije, nobenega komentiranja, skratka, nič, kar ne bi bilo mogoče opisati iz golega (epskega) zunanega gledališča.«

Oglejmo si nekaj novelet: **Ovsene besede**: Tina je bila nekoliko omejena, živela je na Opčinah, gledala skozi okno tovarnjake, ki so vozili živali. Nekoč je skrila v hišo ubežnega konja in izginila. Čez dvajset let je pisalo, da živi na Poljskem dekle, ki živi in se pogovarja s konji.

Če analiziramo to zgodbo, vidimo, da je napisana natančno tako, kakor pravi v uvodu Ivan Verč. Samó zunanje dogajanje, brez čustev, misli, želj, načrtov, kakor da

bi stal pisatelj ob strani, opazoval in pisal, kar vidi. Ne samó da ne vidi nobenega junakovega duševnega vzgiba, tudi pisatelj sam se ob junaku ne gane, nanj gleda z enakimi očmi kakor na predmete in stvari v naravi. Vsi junaki novelet so nepomembni ljudje, zaznamovani na ta ali oni način, nesposobni za vsakdanje življenje, mnogi žalostno končajo: Učitelja ustrelijo graničarji, ko steče za goljuhom preko meje; prof. Albreht je »spreobrnil« dijake z novo karto Alaske; Franc gleda vsak dan skozi okno in čaka človeka, ki mu bo pokazal novo pot; Luki je visel jezik iz ust, na plesu je izginil s plesalko, po več letih so našli pod ledenikom človeka s prigriznjenim jezikom; Albin je videl v duhu železniško nesrečo, v kateri je izgubila življenje njegova nekdanja kolegica; Bruno se je zaljubil v deklico in ji kupil zapetnico, ko je moral prositi njene odpuščanje, je zabodel mater in se zatekel k svojim čebelam, kjer so mu začele poganjati tipalke in dlake.

Enako nepomembne so ostale zgodbe ali novelete, samo zunanji dogodki majhnih in nepomembnih ljudi. Niti smrti niso posebno pretresljive, saj jih podaja pisatelj z enako lagodnostjo kot druge dogodke. Za te zgodbe je tudi naravno, da se mrtvi vračajo in pogovarjajo z živimi (npr. **On-dina**).

Brez dvoma ima Ivan Verč tudi prav, ko piše, da so Sosičeve zgodbe »romani na treh straneh«. Ne pravi romani, ampak vsebine ali osnutki za romane. Kratke skice, iz katerih bi se dali razviti romani, če bi stal za njimi pravi pisatelj.

Marko Sosič je hotel dati svojim rojakom nekaj novega, ne realistično izdelanega in poglobljenega, ampak samo »nekaj novega«. Vrednost tega novega pa bo dokazal šele čas.

Miroslav Košuta: Riba kanica

Založništvo tržaškega tiska je proti koncu leta 1991 ustanovilo za leposlovje novo knjižno zbirko »Devin«. Kot prva knjiga so v njej izšle pesmi Miroslava Košute z naslovom **Riba kanica**. Naslov je v Opombah takole razložil: »Riba kanica, narečno iz it. pescecane, v letih mojega otroštva morski pes in največja nepravilna pošast.« V prvem oddelku je tudi pesem Riba kanica, ki opeva to strahotno pošast, ki živi med bajko in resnico, njena »reža strašljivo brušenih zob« je »žrelo zime in smrtnih podob«, »noč in dan stražiš izhod na ocean«.

V zbirki je 45 pesmi, ki so razporejene v štiri skoraj enako dolge razdelke z nekoliko šaljivimi napisi: Galebi, golobi; Vzprednice porednice; Razglednice raz; Dom, dim.

V prvem razdelku so miselno izpovedne pesmi, iz katerih se v podtonu oglašča bolečina zaradi sinove smrti, odmev pa je čutiti še v nekaterih naslednjih pesmih. Odtlej »pije« pesnik samo težave življenja, »pijem dom, ki prazen čaka«. Vse njegovo življenje je eno samo čakanje, »vse bolj vsakdanje, / je tudi vse, kar mi ostane, / za vsak obrok bolj prazna miza«. Odšli so, ni jih več, »in ti si jim vse bliže«.

Ko sedi ponoči na pomolu, »Moliš, da se rešiš od tod.« In še Galebi, golobi, prvi rojeni iz morske pene, drugi z asfalta, »Podobi z dveh koncev pomôla / in blizu in daleč: dva póla.«

V drugem razdelku so »porednice«, šaljive pesmi, ki so nastale v mlajših letih, ko je zidal zase oltar z nevesto. Njegova nevesta je oblečena v žido, lase ima spletene v črnokasti kiti, ki ga lovita podnevi in ponoči. Ženin in nevesta gresta iz mesta, »ljubezen vso pojesta«, vrneta se do mesta, »ne več ženin ne nevesta«. Deklè z modrikastim cvetom gre čez polja in sanja o vitezu, »Drobčen hudiček hodi z dekletom, / poje s čričkom v njenih očeh.« Drugo dekle ima oči s sončnicami, kakor da jih je naslikal Van Gogh; pesnik bo znorel, če ga ne usliši. V naslednjih pesmih se ponuja dekletu in jo svari pred zapeljivci, vse na lahkoten, hudomušen način, s šalami in besednimi poigravanji.

V tretjem razdelku so pesmi, ki imajo bolj priložnostni značaj. Najprej se spominja učiteljice Elze, ki je privihrala »na partizanski pesmi« in ga zorála »z domačo besedo«. Opis Prešernove proslave in zabave »Primorcev kremeni-

tih«. Dekle, »ko da se je iz vala porodila«, lahko je Slovenka ali Italijanka. Po mestu pa hodijo tudi gospe iz drugih časov. Šestič preklinja kip Karla VI. pred mestno palačo v Trstu, ker je tudi on kriv za to mesto. Hišico je obdalo mesto, »tu je mesto strlo vas«. Vedno več je italijanščine tudi v Slovencih. Rad bi umrl v Parizu, vendar pa bo ostal v rodnem Sv. Križu.

V četrtem razdelku so pesmi propadanja, izgubljenih vrednot, dolgočasja, varljivega upanja, umiranja. Soča ni več nekdanja. Nimamo več dednega doma, »nobena hiša nam ni več dom«. Fant in dekle vidita morske pse v mesečini varljivega upanja. Oblačimo se v kožo mrtvih. Za vrati IHS ne živi nihče več.

Košutova zbirka Riba kanica je trpek obračun zamejskega Slovenca, ki je izgubil najdražje in gre nezadržno za njimi. Zaradi te poti ni žalosten, nasprotno, moli, »da se rešiš od tod«. Trst je neprijazno mesto, ne požira samo ljudi, ampak tudi okoliške vasi.

Nekaj več vedrosti je v drugem razdelku, ki je očitno iz pesnikovih mlajših let, ko se je poigraval z ljubezenski-

mi motivi. Tu je zgovoren, pesniške primere in prispodobе se mu kar usipajo iz ust, vendar pa se zna zadrževati, da bi te pesmi lahko brala tudi šolska mladina.

Pesniški izraz je realistično izbran in kultiviran, metafore so bogate in izvirne, samonikle so primere in personifikacije. Nekaj primerov: »Nekaj sipkih glasov / mi veter milostno na pot nasuje... Dan se je osul, še preden je vzcvetel... Oblačimo se v kožo mrtvih / in mislimo, da še živimo... Nekega dne se bom zbudil in si dejal: / »Buongiorno, Košuta! Come stai?«

Pesmi so razdeljene v kitice, največ jih ima po tri kitice, malo manj po dve. Stalno uporablja rimo, s katero se tudi poigrava. V pesmi Na drugi strani zunaj mesta ima isto rimo v vseh verzih: -esta: Mesta - nevesta - vesta... V drugem razdelku je uporabil zelo ljudski ton, npr.: »Gre dekle z modrikastim cvetom, / gre čez travnike, gre čez polja...«

Zbirka Riba kanica je nova stopnica na Košutovi pesniški poti, ki se je začela leta 1973 s knjigo Morje brez obale, sledile pa so ji: Pesmi in zapiski, 1969; Tržaške pesmi, 1974; Pričevanje, 1976; Selivci, 1977; Pesmi, 1978; Robidnice in maline, 1983; in Odseljeni čas, 1990.

Zora Tavčar: Slovenci za danes

Pri založbah Družina iz Ljubljane in Mladika v Trstu je izšla pred kratkim 280 strani debela knjiga večje oblike Zore Tavčar **Slovenci za danes** in s podnaslovom: 30 intervjujev z znanimi Slovenci in Slovenkami v emigraciji in doma.

Knjiga je pognala iz tržaške revije Mladika, v kateri je Tavčarjeva priobčila leta 1989 Osem Slovencev za danes, leta 1990 Osem Slovenk za danes, leta 1991 do zdaj šest Slovencev in Slovenk iz emigracije — zdomstva, dva bosta v Mladiki še izšla, da bo zaokrožena številka, ostale je pripravila posebej. Po osem jih je določila zato, ker ima Mladika 10 števil na leto, izmed teh pa sta dve dvojni.

V uvodnem avtointervjuju je pojasnila naslov in kriterij za izbiro osebnosti: »**Za danes** mi je pomenilo ljudi, ki so poleg svoje visoke strokovnosti, temeljitosti in predanosti svojemu poklicu tudi živo vraščeni v današnji svet, še posebej širši slovenski svet. Skratka, kriterij je bil: Slovenci tako ali drugače izjemnega formata, bodisi že znani v širšem slovenskem in pogosto tudi svetovnem prostoru, bodisi vredni, da to postanejo. Ta kriterij predvsem človeške, šele vzporedno tudi strokovne kvalitete mi je bil vodilo.«

Na prvo mesto v knjigi je postavila 13 uglednih emigrantov z vsega sveta, ne zato, ker je danes emigracija zanimiva in ponatiskujejo v Sloveniji njihove knjige. Emigracija je bila v zamejstvu, predvsem v Trstu, vedno prisotna in Mladika je ves čas izhajanja poročala o njih in ocenjevala njihovo delo. Tavčarjeva je ob zamisli intervjujev vključila tudi emigrante in jim poslala vprašalne pole, zaradi velikih daljav (Argentina, Kanada, ZDA, Japonska, Avstralija) pa so odgovori prihajali počasi, zato jih je začela priobčevati v Mladiki šele letos.

Vsi emigranti ali begunci so odšli v svet po zadnji vojni, brez sredstev, le z znanjem, ki so si ga pridobili v mladosti, nekateri pa so se rodili že v tujini. Vsi pa so se s trdim delom uveljavili ne samo med rojaki, ampak tudi med narodom, sredi katerega živijo in še preko mej. Tavčarjeva

jih je izbrala 13 in jih razvrstila po abecednem redu. Prvi je Alojzij Ambrožič, nadškof v milijonskem Torontu v Kanadi, kjer mora skrbeti za številne narodnosti. Katica Cukjati se je rodila v Argentini, se dovršeno naučila slovenščine, po poklicu je juristka in javna delavka, podpredsednica Slovenske kulturne akcije, sourednica Svobodne Slovenije v Buenos Airesu in Celovškega Zvona. Marjan Eiletz je arhitekt in se je uveljavil po vsej Argentini, slovenski skupnosti v Buenos Airesu je preuredil Slovensko hišo in zgradil ob njej cerkev Marije Pomagaj. Alojzij Geržinič je slavist in skladatelj, znan tudi v Trstu, kjer je že med vojno in po njej pomagal obnavljati slovenske šole. O tem je napisal dve knjigi, znan pa je tudi kot urednik in esejist. Nikolaj Jeločnik je režiser in zgodovinar, avtor knjige Staliniistična revolucija na Slovenskem. Maksimilijan Jezernik je tajnik papeške univerze Urbaniana, profesor in ravnatelj Slovenika v Rimu. Vladimir Kos je pesnik, vseučiliški profesor v Tokiu in misijonar med najrevnejšimi v predmestjih. V Tokiu je dal natisniti pesniško zbirko kot prvo slovensko knjigo v tem mestu. Božidar Ted Kramolc je slikar in pisatelj v Kanadi, znan po vsej državi. Irena Mislej se je rodila v Argentini, postala umetnostna zgodovinarica in dela v Ljubljani. Bara Remec je znana slikarka in je umrla pred izidom te knjige. Jože Velikonja je geograf in vseučiliški profesor v ZDA, strokovnjak za italijanske in slovenske naseljenke v ZDA. Tone Zrnc je kulturni delavec in urednik v Kanadi, pospeševalec Barogove beatifikacije, pisec šolskih knjig za zdomske šole, avtor dokumentarnih filmov. Stanislav Rapotec iz Avstralije je svetovno znan slikar.

Torej 13 življenjskih usod, prav toliko naporov za preživetje in dvig iz povprečnosti, zato prav toliko uspehov. Zato je domovina lahko nanje ponosna.

Med Slovenci doma so zastopani: France Bučar, pravnik, politik, publicist in predsednik slovenske skupščine. Anton Trstenjak, psiholog svetovnega formata, avtor ne-

šetih strokovnih knjig. Matjaž Kmecl, slavist, pisatelj in vrhunski politik, član predsedstva Slovenije. Ivan Oman, kmet in politik. Anton Stres, filozof in teolog, pisec številnih knjig in esejev. Bogo Grafenauer, vodilni zgodovinar in kulturni delavec. Drago Jančar, pisatelj evropskih razsežnosti, tajnik Slovenske Matice. Alojzij Šuštar, ljubljanski nadškof z evropskim ugledom.

Med Slovenkami so: Spomenka Hribar, sociologinja, publicistka, borka za slovensko »pomlad«, poslanka. Majda Mazovec, zdravnica in alpinistka. Helga Glušič, slavistka, vseučiliška profesorica, uveljavljena v svetu. S. Katarina Ambrož, predstojnica klarisinj. Dubravka Tomšič, pianistka, ki se je uveljavila v svetu. Božena Orožen, knjižarničarka in kulturna delavka. Alenka Puhar, časnikarka in prevejalca. Aleksandra Kornhauser, kemičarka, univerzitetna profesorica, najbolj uveljavljena Slovenka v svetovnem znanstvenem svetu.

Tavčarjeva se je na vsak intervju posebej temeljito pripravila, da je vprašancu lahko zastavljala vprašanja, na katera je vprašanec lahko razkril svoj notranji in zunanji svet, študij, delo, uspehe, zanimanja ob poklicu, skratka sebe in razmere, v katerih dela ali ustvarja. Zato je knjiga pomembno delo o današnjih vodilnih Slovencih in Slovenkah doma in po svetu, o njihovih delovnih uspehih, načrtih in pričakovanjih. Pri vsakem intervjuvancu je več fotografij, ki dopolnjujejo besedilo. Vprašanja in odgovori so strnjeni, odgovori jasni, odkritosrčni, za vse bi morda lahko veljale besede, ki jih je izrekla Spomenka Hribar po intervjuju Tavčarjevi: »Tako temeljito me pa še ni spovedal nihče.« To je priznanje za Tavčarjevo in tudi za njeno knjigo.

Alojz Rebula: Na slovenskem poldnevniku

Pri mariborski založbi Obzorja je izšla pred kratkim nova knjiga tržaškega pisatelja Alojza Rebule z naslovom **Na slovenskem poldnevniku** in s podnaslovom *Predavanja in eseji*. Posvečena je Jožetu Košarju, »humanistu v nehumanističnih dneh«, ki je bil ravnatelj založbe Obzorja.

Po avtorjevih besedah vsebuje knjiga del tega, kar je doslej napisal nepripovednega. Deloma gre za ponatise, deloma za eseje, ki so izšli v zamejstvu in so bili matičnim Slovencem nedostopni, eseji zadnjega razdelka pa so bili namenjeni Italijanom v italijanščini in jih je za knjigo prevedel avtor sam.

Predavanj in esejev je 28 in so razdeljeni v štiri razdelke z naslovi: *Rečeno v živo*, *Z njive besede*, *Rečeno kristjanom* in *Rečeno Italijanom*.

Najprej so tri predavanja, ki jih je imel Rebula na kulturnih dnevih Društva slovenskih izobražencev Draga na Opčinah pri Trstu. Govoril je o Slovencu med domom in svetom, O spremenljivosti in nespremenljivosti vrednot in o Kam plovemo, govoril z njemu lastno prizadetostjo, s prepričanjem in navdušenjem, ki je poslušalce pritegnilo in prevzelo. V predavanjih je izpovedal svojo vero, do katere se je priboril v zrelih letih, svojo slovensko narodno zavest, ki ne pozna omahovanja in popuščanja, svojo demokratičnost, strpnost, sožitje v enakopravnosti v matici in za-

mejestvu, politični pluralizem in druge vrednote. Rebulova predavanja so bila vedno pravo doživetje.

V naslednjih esejih prvega razdelka govori o grški literaturi in kulturi, v kateri sta prevladovala smisel za mero in misterij, dva sta posvečena slovenskim šolam v Italiji ob štiridesetletnici, zadnji pa govori o Biti Slovenec danes. Ni pesimist, opira se na zavest: »Za nič bistvenega nisem prikraščen kot Slovenec. Kdove, če nisem s čim celo oblagodarjen.«

V drugem razdelku razpravlja o kulturi, literaturi, filozofiji in o izvorih slovenske duhovnosti. »Utemeljeno smemo reči, da je slovenski genij eminentno humanističen,« ugotavlja. In nadaljuje: »Slovencem ni več treba, da rinejo v evropeizem: nepovrnljivo so Evropejci, v dobrem in v slabem. Zato more biti njihova ambicija zdaj samo ena, če hočemo navesti Goetheja: Postati, kar so.«

Osrednji razpravi sta Premišljevanje o »Listini« in Dante. V prvi premišljuje o Kocbekovem partizanskem dnevniku Tovarišija in Listina in ga analizira z vseh strani, poudarja njegovo zgodovinsko pomembnost, ugotavlja pa tudi Kocbekove zmote, ko je verjel, da bo po vojski mogoče sodelovati katoličanom s komunisti. Razprava je izšla v tisti modri knjižici s Kocbekovim intervjujem s Pahorjem o poboju domobrancev, ki sta jo Rebula in Pahor izdala v Trstu leta 1975.

Danteja pa je napisal ob njegovi sedemstoletnici in osvetlil njegov pomen od vseh strani. Danteja si je izbral Rebula za doktorsko disertacijo v Rimu in v njej prikazal, kako so ga razni avtorji prevajali v slovenščino.

V Celovškem Zvonu se je 1985 spomnil devetdesetletnice Josipa Vidmarja, kritika in predsednika Prezidija IO-OF. Prikazal je Vidmarjev ateizem in zavračanje krščanske literature in kulture ter poudaril njegovo samozavest, »vojvodski korak skozi ponižno slovensko bivanjskost«, njegova knjiga *Kulturni problem slovenstva* pa ostaja »veliko dejanje vere v naš narod«.

V tretjem razdelku je osem esejev o verskih vprašanjih. Govoril jih je v rimskem Sloveniku, na teoloških tečajih v Ljubljani in drugod, v njih pa je dokazal izredno poznanje Sv. pisma in sodobnih teologov raznih narodnosti, seveda pa tudi starejših cerkvenih učiteljev. Rebula govori jasno, načelno, ne klanja se pred navideznimi avtoritetami, njegova vera je globoka in trdna. Ob tem razmišlja Rebula še o slovenskem duhovniku, od zgodovinskih duhovniških velikanov, brez katerih bi ne bilo sodobne slovenske kulture, do pokoncilskih duhovnikov in bogoslovcev, ki se šele pripravljajo na vstop v slovensko Cerkev. Pomembno je tudi esej Prešeren in krščanstvo, v katerem razbira Prešernove krščanske misli in podobe v Poezijah.

V zadnjem razdelku je sedem sestavkov, ki so bili napisani ali govorjeni Italijanom, da bi jih Rebula seznanil s slovenskim narodom in z manjšino, ki živi v Italiji. Sestavki so kritični tudi do rojakov in seveda italijanskih someščanov, ki Slovencev navadno ne vidijo. Za razumevanje med narodi je potrebno, da »ostajaš zvest svoji narodni identiteti, a obenem postajaš čedalje bolj človek, čedalje bolj državljani Planeta. In še bolj uresničljiv bi moral biti za kristjana, ki je imetnik državljanstva, ki sega onkraj časa.«

Rebulova knjiga *Na slovenskem poldnevniku* je bogata in mnogovrstna, napisana z evropsko razgledanostjo po kulturi, veri, politiki, napisana v esejističnem slogu, a s pravi pisateljskim navdihom.

KNJIGE

Pietro Zovatto: Trieste e l'Istria tra religiosità popolare e folclore

Tržaški duhovnik in vseučiliški profesor dr. Pietro Zovatto je ustanovil in vodi Centro studi storico religiosi del Friuli-Venezia Giulia, torej Center za zgodovinsko religiozne študije Furlanije-Juljske krajine, ki izdaja svoje znanstvene knjige. Kot 22. knjiga je izšla decembra 1991 knjiga **Trieste e l'Istria tra religiosità popolare e folclore** — Trst in Istra med ljudsko pobožnostjo in folkloro — 224 strani.

V začetku knjige opisuje Pietro Zovatto italijansko in slovensko ljudsko pobožnost v Trstu. Trst je bil od nekdanj za Italijane laično mesto, v katerem so prevladovali vplivi Dunaja, Prage in Italije. Višji sloji so sicer verovali v osebnega Boga, niso pa sprejemali cerkvene hierarhije. Med nižjimi meščani pa je bila vera zakoreninjena in med njimi je vladala tudi ljudska pobožnost. Zelo so častili mestnega zavetnika sv. Justa, ker je bil v življenju preprost človek, ne duhovnik, ne škof, ne vojak, ne plemič, vsakdanji človek, bolj tržaški kot tako bi ne mogel biti.

Izmed zunanjih svečanosti sta bili v avstro-ogrski monarhiji dve veliki procesiji: procesija Žalostne Matere božje, ki je šla od Sv. Justa do mesta, in svetega Rešnjega Telesa, ki še vedno hodi od svetega Antona Novega do Sv. Justa. Obeh se je udeležila večina meščanov, leta 1901 tudi prvič slovenska Marijina družba od Sv. Jakoba, kar je italijanske mestne očete tako razburilo, da se niso udeležili procesije, prepovedali pa so tudi mestnim stražnikom, gasilcem in cerkvenim pevcem od sv. Justa, da ne smejo pri njej sodelovati.

Šmarnična pobožnost meseca maja se je začela v Trstu leta 1851 pod škofom Jernejem Legatom. V nekaj letih so se šmarnice razširile na vse tržaške cerkve in tudi po slovenskih vaseh. Med ljudske pobožnosti so spadali tudi obredi ob smrti in pogrebu tržaških pokojnikov.

Na koncu navaja Zovatto 36 priložnosti za ljudske pobožnosti.

Slovenci v Trstu in okolici so bili zakoreninjani v kmečki ljudski pobožnosti, ki spremlja cerkveno leto od adventa naprej. Zovatto opisuje navade, ki so bile nekoč o božičnem času, izmed katerih je nekaj posebnega »lučanje« na dan sv. Štefana v Boljuncu, nato navade o Veliki noči, šmarnice, kresovanje, procesijo sv. Rešnjega Telesa, romanja k številnim svetiščem, nekdanjo vlogo župnika v vasi idr.

Zovatto je opisal 22 molitvenikov, šmarnic in drugih priložnosti za ljudsko pobožnost, ki jih je zbral Center za zgodovinsko religiozne študije. Številka 22 je nizka, saj je prav toliko knjig šmarnic napisal bogoslovni prof. Alojzij Tul iz Mačkovelj.

V drugem delu knjig je Giuseppe Radole opisal ljudske pobožnosti v Istri v razpravah **Il ciclo della vita umana** — Cikel človeškega življenje in **Il ciclo dell'anno** — Letni cikel.

V prvem opisuje otrokovo rojstvo, dojenje, plenice, krst, versko vzgojo, šolo, prvo obhajilo in birmo, navaja bogate običaje, verovanja in vraže, ki so povezane s posameznimi dogodki. Nadaljuje z ljubeznijo, poroko, boleznijo, poslednjimi zakramenti, smrtjo, bedenjem pri mrtvem, pokopom. Od rojstva do smrti spremljajo človeka bogati verski običaji, ki so med Italijani v Istri podobni slovenskim in hrvaškim, saj pravi Radole, da ni mogoče ugotoviti tega prepletanja. To je trajalo do leta 1950, ko se je kakih 300.000 Italijanov, a tudi Slovencev in Hrvatov, izselilo iz Istre.

V drugi razpravi gre avtor po letnih časih, ustavlja se pri bogatih božičnih navadah in praznovanjih, dalje pri pustnih običajih, pri postu in Veliki noči, poleti pri kresovanjih, sejmi in žegnanih, v jeseni pri trgatvi, kuhanju žganja in pri spominu vseh mrtvih. Omenja tudi svetnike, ki so jih posebej častili v Istri. Tudi tukaj je veliko podobnosti s slovenskim kmečkim življenjem in navadami, je pa tudi veliko čisto italijanskih običajev, povezanih z njihovim značajem.

Zovatto je s to knjigo prikazal lep kos italijanskega ljudskega verovanja in češčenja, ki v spremenjenih verskih in kulturnih razmerah vedno bolj usiha, da bi neizogibno odšlo v pozabljenje. Kot smo videli, pa je v Istri skoraj v celoti zamrlo. Z enako prizadetostjo pa spremlja Zovatto tudi slovensko versko življenje na Tržaškem. Tako se ta knji-

ga pridružuje prejšnjim iz te zbirke, ki so tudi obravnavale slovensko življenje na Tržaškem v različnih okoljih.

Knjiga je izrazito znanstveno delo, vse trditve in ugotovitve so podprte z opombami na koncu strani. Bibliografija na koncu strani obsega pet strani in navaja tudi slovenske in hrvaške avtorje. Dodana sta še Osebno in Krajevno kazalo.

Martin Jevnikar

Domovina in svet

Letos septembra je izšla knjiga **Domovina in svet**, zbornik referatov s simpozija o dr. Tinetu Debeljaku, ki je bil 12. okt. 1990 v Škofji Loki, kjer se je Debeljak rodil. Pri izdaji so sodelovale kar tri založbe: Založba Karantanija, Ljubljana; Slovenska kulturna akcija, Buenos Aires; Katoliško središče Slovencev po svetu s sedežem v Ljubljani. Urednik Marko Janšterle, tisk pa Franc Modrijan.

Najprej o Tinetu Debeljaku, o katerem je v zborniku 11 razprav in esejev. Rodil se je 1903 v Škofji Loki, doštudiral v Ljubljani slavistiko, se izpopolnjeval v Pragi in Varšavi, da bi prišel na ljubljansko univerzo, ko ni uspel, je nekaj let poučeval v Srbiji, potem je bil do konca zadnje vojne kulturni urednik Slovencev in urednik Doma in sveta. Leta 1945 je zapustil Slovenijo in se preko Rima preselil v Argentino, kjer je bil vratar in pozneje uradnik v tovarni cementa v Buenos Airesu, ves čas pa osrednja kulturna osebnost med izseljenci v Argentini. Bil je pesnik znamenite **Črne maše za pobite Slovence** (1949), ki so jo lani kot prvo zdomsko knjigo ponatisnili v Ljubljani. Izdal je še tri pesniške zbirke, prevedel in z uvodi pa je opremil kakih 50 knjig, med njimi sta največji argentinski ep **Martin Fierro** (1970) in Dantejev **Pekel** (1959), pa tudi **Antologija slovenskega zdomskega pesništva**, ki jo je pripravil s Francetom Papežem. Za ves slovenski kulturni prostor pa sta pomembni razpravi **Panorama slovenskih leposlovnih ustvarjalcev v emigraciji**, ki je izšla v Koledarju Zborniku Svobodne Slovenije 1955, in **Trideset let zdomske emigracijske književnosti**, ki je izšla 1973/74 prav tam. Ob tem je bil v uradniškem odboru tednika Svobodna Slovenija, Koledarja Zbornika Svobodne Slovenije, sodeloval je pri Vrednotah, v Slo-

venski kulturni akciji je bil prvi podpredsednik, od 1969-79 predsednik, pet let je urejal njeno leposlovno revijo Meddobje, v katero je pisal do smrti, ki ga je pobrala 20. jan. 1989 v Haedu, predmestju Buenos Airesa.

To bogato in razgibano Debeljakovo življenje in delo so predavatelji na simpoziju osvetlili in analizirali z vseh strani. Najprej je sin Tine Debeljak ml. prikazal očetovo navezanost na rojstno Škofjo Loko, ki ji je zlagal pesmi, uprizoril stari Škofjeloški pasijon, sodeloval pri ustanovitvi Muzejskega društva in prav Muzejsko društvo mu je ob 50-letnici obstoja podelilo medaljo, edino priznanje, ki ga je prejel iz domovine.

Dr. Helga Glušič je analizirala Debeljakovo literarno zgodovinsko delo, ki se je začelo leta 1933 v Domu in svetu z najboljšo monografsko študijo o Ivanu Preglju. Potem je spremljal slovensko ustvarjanje doma in v Argentini, kjer je ocenil vse tamkajšnje publikacije. Knjižno je predstavil Balantiča in Hribovska, opremil vrsto knjig z uvodi, pisal o češki in poljski literaturi in seveda o zdomski.

Ladislav Lenček je opisal Debeljaka kot kulturnega delavca v zdomstvu. Ker je bil Lenček v Argentini ves čas tesen Debeljakov sodelavec, je lahko po lastnih izkušnjah opisal vsa področja in ustanove, v katerih se je Debeljak razdajal, predvsem pa poudarja njegovo izredno znanje, ki ga je nesebično dalj vsem.

Alojz Rebula govori o Debeljaku kot prevajalcu Danteja, zlasti o **Peklu**, ki je izšel 1959 v Argentini. Rebula pravi, da »je treba priznati, da je ta Debeljakov Pekl v celoti pomembno delo. Četudi ne izključujejo prihodnjih preseganj, s svojim novim leksikalnim in stilističnim timbrom predstavlja važno etapo v že stoletnem naporu, da bi Dante dobil slovensko obliko, ki bi bila vredna avtorja Komedije.«

France Pibernik je ocenil Debeljakove začetne pesmi, s katerimi je nastopil v Domačih vajah na Škofjijski gimnaziji v Šentvidu nad Ljubljano in potem nadaljeval v Domu in svetu. Vsega je napisal okrog 60 pesmi, ki jih je hotel izdati v zbirki **Človek sem**, a ni uspel. Pel je v duhu tedanjega slovenskega religioznega ekspresionizma, vendar ni prišel do izrazite osebne note. Kot pesnik se je razvil šele v Argentini.

Dr. Irene Mislaj je ocenila likovno opremo Debeljakovih knjig. Kar 18 jih

je opremila znana slikarka Bara Remec, sestra Debeljakove žene.

Marko Jenšterle primerja Tineta Debeljaka in Edvarda Kocbeka, dve različni žrtvi revolucije. Oba sta izšla iz križarstva in sodelovala do Kocbekovega Dejanja, nato sta se razšla in Debeljak je med vojno urejal Dom in svet, da bi pod okupacijo ohranjal slovensko besedo, Kocbek pa je odšel k partizanom. Jenšterle sklepa članek z besedami: »Temeljni nauk njune tragike pa je nedvoumno v tem, da revolucija na eni strani krvavo obračuna z vsemi idejnimi nasprotniki (ker se pač ni pripravljena soočiti z drugače mislečimi), na drugi pa po zmagi obračuna tudi s sopotniki, ko ji ti pri absolutnem prevzemu oblasti postanejo nevarni.«

Dr. Vilko Novak pripoveduje, kako sta z Debeljakom prevedla dramsko pesnitev madžarskega pesnika Imreja Madácha (Madača) **Tragedija človeka** (1940). Prevod so ugodno ocenili madžarski kritiki, nova slovenska oblast pa je dala knjigo takoj po vojni uničiti.

Stanko Janežič se spominja svojih srečanj z Debeljakom, ki so se začela v jeseni 1941, zaključila pa s pismi, v katerih ga je prosil za intervju za jubilejni zbornik **Dom in svet 1888-1988**. Intervju je dobil, zbornika pa Debeljak ni več dočakal.

Spominski je še krajši prispevek Franceta Planine, ki se spominja Debeljaka iz mladostnih let.

Zadnji prispevek je posredoval dr. Taras Kermauner pod naslovom **Od svete — katoliške in slovenske — vojne k maši zadušnici za vse ljudi**. Razprava je dolga 92 strani, zato je na simpoziju prebral samo odlomek. V začetku pravi, da je Črno mašo spoznal ob obisku v Argentini 1989 in jo bral po odlomkih, in ga je pretresla. Maša se mu zdi eden tistih tekstov, »ki so najbolj pristno izrazili strašni čas in človekovo izgubljenost, ranjenost, veličino v njem«. Notranja moč trpljenja in visokega čuta za mogočno je preobrazila Debeljakove verze, da izražajo več, kot bi sicer zmogli. Odprtost za smrt in rojstvo ga je povzdignila v višine, do kakršnih »tudi kar se da nadarjeni pesnik ne more priti, če ni obenem do kraja preizkušana in prizadeta božja kretatura. Skozi mašo ne govori le zgodovina, le slovstvo, le socialna in nacionalna objektiviteta; skoznje govori martirij, po katerem sledi človek svojemu Gospodu, Jezusu na véliki petek. Maša je svojevrsten in kozmičen slovenski pasijon.«

Kermauner se ne ukvarja veliko z estetsko vrednostjo pesnitve, ampak navaja samo nekaj ugotovitev iz nje: Maša je triumf Boga; Debeljak je narodni in verski bard; malokatera slovenska pesnitev je tako nacionalno obarvana; Debeljak zagovarja idilično, tradicionalno, lepo podobo majhne in lepe Slovenije, narod živi v skladu z izročilom, z zemljo, obenem pa z Bogom in katoliško cerkvijo; pesnik moli za vse ljudi, vsem odpušča in ne kliče po maščevanju, ampak zagovarja spravo; Maša je istočasno ep, pesnitev in oratorij.

Črna maša pa je dala Kermaunerju priliko, da se je na široko razgovoril o slovenskih medvojnih in povojnih razmerah, o filozofskih tokovih, kot so eksistencializem, gentilizem, sveto brez Boga, nihilizem in drugo, kar zagovarjajo sodobni slovenski pesniki in filozofi. Razpravo pa sklepa z besedami: »Maša je nujen element v tistem današnjem gibanju, ki bi se mu morali posvetiti slovenski kristjani in ki pomeni rekrstjancizacijo Slovencev.«

Tako se je Tine Debeljak s simpozijem in s tem zbornikom predavanj po smrti dokončno vrnil v domovino, ki jo je moral leta 1945 zapustiti, vrnil na tisto kulturno mesto, ki si ga je zaslužil s svojim delom.

Martin Jevnikar

Marjan Pertot: Bibliografija slovenskega tiska v Argentini 1945-1990 II. del: časopisje

Marjan Pertot, vodja Knjižnice Dušana Černeta v Trstu, ki zbira zamejsko in zdomsko literaturo, je te dni izdal **Bibliografijo slovenskega tiska v Argentini 1945-1990**, II. del - časopisje. To je nadaljevanje I. knjige, ki je izšla leta 1987 in opisuje knjižna dela, skupaj 545 naslovov. Časopisov je seveda manj, skupaj 74.

V Argentino so se Slovenci izseljevali že pred prvo svetovno vojno, predvsem prekmurski kmetje in delavci, po vojni pa zlasti Primorci, ki so prišli pod Italijo. Ker je bilo med njimi le malo izobražencev, so začeli zbirati rojake v buenosaireškem predelu Paternal in na Avellanedi, kjer so imeli prosvetno-družabne sestanke. Šele leta 1926 so za-

celi izdajati časopis **Gospodarstvo**, ki je prinašal članke v slovenščini, srbohrvaščini in španščini, vseh pet let izhajanja pa se je boril s težavami in nazadnje izhajal občasno. Sledilo mu je še 14 drugih listov, toda vsi so imeli kratko življenje, mesec, dva, leto, dve, 1950 je usahnil zadnji — Slovenski glas.

Šele duhovnik Josip Kastelic, ki je prišel med izseljence, jih je organiziral, 13. maja 1933 pa je začel izdajati časopis **Duhovno življenje**, ki izhaja še danes. V njem je priobčeval verska naznanila o mašah v slovenščini, verskih in kulturnih prireditvah, priobčeval je verske članke, drobne novice in kako črtico.

Po zadnji vojni je odšlo v Argentino okrog 7000 slovenskih političnih izseljencev, med katerimi je bilo veliko izobražencev, pesnikov, pisateljev, kulturnih delavcev in duhovnikov. Večina se je naselila v prestolnici Buenos Aires, večje skupine pa so odšle v Mendoza, Bariloche in še kam. Hitro so se vrasli v nove razmere, si gmotno utrdili položaj, se organizirali in začeli versko in kulturno delovati. Skoraj v vseh mestnih okrajih Velikega Buenos Airesa so si postavili Slovenske domove s šolami, na Ramon Falconu pa osrednjo Slovensko hišo (4-nadstrop. palačo), v kateri imajo sedež številna društva, tako Slovensko dušno pastirstvo, Zedinjena Slovenija, Slovenska kulturna akcija idr. V predmestju so zgradili Slovensko vas (Villa Eslovena), kjer je nad 250 slovenskih hiš, cerkev in Baragovo misijonišče.

Ko so prišli v novo domovino, so morali ustvariti vse iz nič. S seboj so prinesli le tednik **Svobodna Slovenija**, ki je začel ilegalno izhajati v Ljubljani novembra 1941, nadaljeval do leta 1947 v Rimu, 1. januarja 1948 pa je izšla prva številka natisnjena v Buenos Airesu. Duša časopisa je bil Miloš Stare, ki ga je utrdil in razširil, da izhaja še zdaj. Prinaša članke in razprave o razmerah v Sloveniji in Argentini, poročila o slovenskem življenju med izseljenci, ljudi združuje in utrjuje v narodni zavesti.

Svobodna Slovenija se je organizirala v društvo in založniško podjetje in od 1949 do 1975 izdajala obsežen **Koledar-Zbornik Svobodne Slovenije**, v katerih je izšla celo vrsta razprav različne vsebine, med drugimi dva obširna pregleda zdomske književnosti, ki ju je napisal dr. Tine Debeljak.

V Argentini so izseljenci našli **Duhovno življenje**, prevzeli so ga duhovniki in ga spremenili v ugledno versko revijo, ki izhaja še danes.

S seboj je prinesel lazarist Ladislav Lenček **Katoliške misijone** in jih spremenil v vseslovensko misijonsko revijo z bogatim popisovanjem misijonarjev in misijonark z vsega sveta. Katoliški misijoni so izhajali v Argentini od 1948 do 1987.

Ko so se Slovenci versko organizirali, je začelo Slovensko dušno pastirstvo izdajati **Oznanilo**, mesečnik od 1949 do danes. Kot pove naslov, prinaša cerkvena oznanila in duhovne misli.

Višek so izseljenci dosegli leta 1954, ko so ustanovili Slovensko kulturno akcijo, osrednjo organizacijo za vse Slovence zunaj Slovenije, ki ima več ustvarjalnih odsekov ter izdaja revijo **Meddobje** in društveno glasilo **Glas Slovenske kulturne akcije**. Revija je zelo razgledana, na znanstveni in umetniški višini, pritegnila pa je nad 20 pesnikov, prav toliko pripovednikov, nad 30 znanstvenih delavcev, esejistov, kritikov itd., več likovnih umetnikov, najmanj dramatikov.

Za mladino izdaja Slovensko dušno pastirstvo **Božje stezice**, Katoliška akcija pa glasilo **Delo** od 1956, navadno po eno številko na leto na strojepis. Na strojepis izdajajo mladi **Mladinsko vez** od 1957, in sicer mesečno. Od 1957 izdaja tudi Slovenska vas svoje glasilo **Slovenska vas**.

Bivši domobranci izdajajo **Tabor**. Vestnik Združenih slovenskih protikomunistov, od 1964 po šest dvojnih številok na leto, druga skupina pa izdaja **Vestnik-Vocero** slovenskih domobrancev in drugih rodoljubov. Oba sta priobčila dosti pričevanj o razmerah med zadnjo vojno in po njej.

Svoja glasila so izdajali učenci posameznih šol, skavti, domovi, šahisti, andisti v Barilochoh, gledališke skupine, gospodarstveniki idr. Ko se je Ruda Jurčec 1969 razšel s SKA, je začel izdajati politično kulturni list **Sij slovenske svobode**, ki ga je po njegovi smrti nadaljeval prof. Alojzij Geržinič do 1980. Slovensko državno gibanje v Argentini je izdajalo **Smer v slovensko državo**, od 1965 do 1984. Od 1978 do danes izhaja tudi **Stik - El contacto**, glasilo zelo uspešne in razvejane Kreditne zadruga Sloga.

Vsega so slovenski politični izseljenci začeli v Argentini izdajati 72 listov in revij. Veliko, če pomislimo na njihovo

število in na razmere, v katerih so se znašli praznih rok. Stari izseljenci so se jih izogibali, večina pa je tudi že preveč asimilirana, da bi mogli brati slovenske liste ali knjige. K temu je treba dodati še 145 knjig in publikacij, ki jih je izdala samo SKA.

Pertotova Bibliografija je sestavljena zelo skrbno, pri vsakem listu ima v naslovu izvorni ponatis glave, da se list že s tem predstavi. Skoraj vse liste ima Knjižnica Dušana Černeta v kompletu, kar manjka, je navedeno. Tudi to je vrednost Bibliografije. Knjigo sta založila Mladika in SSO.

Martin Jevnikar

PISMA

KAJ JE FORUM?

Stvari bodo postale jasne, ko bo Forum imel možnost dela in sodelovanja. Za zdaj povem samo to:

- Forum je skupina ljudi, ki verjame, da je čeprav težka pot do prave demokracije odprta, da je odprta pot do realnega pluralizma, do enotnosti v spoštovanju razlik in pravic vsake komponente med Slovenci;
- Forum je skupina ljudi, ki verjame, da vsak Slovenec — tudi v videmski pokrajini — more premostiti kompleks neobarbane identifikacije s tistimi ljudmi, ki so do zdaj pravili, da predstavljajo interese vseh na vsakem nivoju;
- Forum je skupina ljudi, ki hoče predreti ideološki filter, ki je nastal med Slovenci in njihovo identiteto. Model, ki prevladuje, je nesprejemljiv za večino Slovencev videmske pokrajine, ker je enostransko obarvan.
- Forum je gibanje, ki hoče, da pridemo čimprej do zakonske zaščite Slovencev v Italiji in posebno tistih iz videmske pokrajine na tak način, da bo zakon dejansko koristil k oživiljanju in razvoju brez maksimalizmov in demagoških zahtev.

Nismo za razkroj, nimamo osebnih ambicij, nočemo polemike zaradi polemike, ampak hočemo govoriti, povedati jasno in glasno, da Slovenci niso samo tisti, ki so bili do zdaj vključeni v slovenske organizacije pod vplivom ene same struje; Slovenci so vsi tisti, ki so taki po rodu; mi hočemo prispevati, da oni postanejo taki tudi po zavesti. Enostavno Slovenci. Ne da bi za besedo »Slovenec« plapolala le rdeča zastava ali pa obnašanje, ki se nanaša.

Riccardo Ruttar

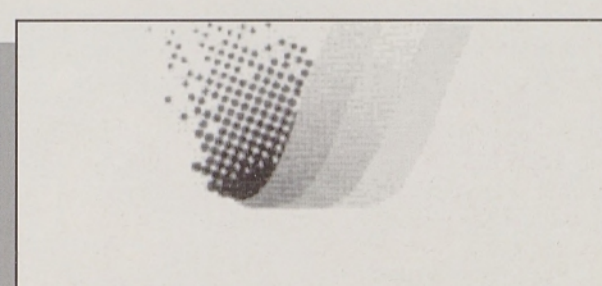

AGENCIJA ZA POMIRJENJE ŽIVCEV

Ob kvartinčku 15. januarja

- Franc, danes si lahko privoščiš ne en liter, ampak dva.
- Kaj pa je danes, Tone?
- Ne bereš? Ne gledaš televizije?
- Sem delal na spominskem parku naše Partije na Božjem polju, da se mi je muškolo na nogi še bolj razbolel. No, kaj je?
- Priznanje države Slovenije, vendar!
- Na, pa so pojedli Jugoslavijo!
- Ti je torej vseeno, da bomo Slovenci država s svojo vojsko in diplomacijo?
- Jaz sem ostal to, kar sem bil v II. četi VDV v Trnovskem gozdu. Ko sem ondan šel v Sežano po bencin, sem pozdravil policajce: Zdravo, drugovi!
- Kaj so rekli?
- Zdravo ali bolno, drugovi so šli, je rekel eden, ki je moral biti od Vatikana.
- Od Vatikana?
- Rečem ti: vse je skuhal Vatikan! Zakaj jih je prvi priznal, ko za druge čaka desetletja? Vzemi Jude, kako jih leta in leta noče priznati.
- Držiš z Judi?
- Držim z Arabci, z Arafatom, ampak tukaj so dejstva.
- No, glavno je, da so nas priznali. Čez 30 držav! Ko prej noben pes ni vedel, da smo.
- Jaz bom pisal Jelcinu, naj naredi eno veliko državo iz samih Slovanov. Slovan na dan.
- Meni pa je bilo, ko da sem zvrnil kozarec mladega terana, ko sem dobil neko pismo z znamko Slovenije. Slovenska država je slovenska država – je malokaj reči.
- Slovenska država! Saj je bo za en varžet!
- Ampak ta varžet bo naš!
- Prej smo segali do Bolgarije in Grčije. In vodili neuvrščene...
- Nikamor nismo segali. Na meji pri Fernetičih si slišal srbsko, ko da si prišel v Srbijo. Več ali manj smo bili srbska provinca.

- Srbi so junaki.
- A poleti, ko so prišli v Slovenijo s tanki, bi se bili lahko bolj izkazali.
- Prvič sploh niso mislili na kakšno vojno.
- Ne, s tanki so prišli, da bi na njih kuhali kavo...
- In drugič je Peterle s svojo bando imel pomoč od Vatikana.
- Pošiljko rožnih vencev?
- Papež je na Cortile di San Damaso blagoslovil tanke za Peterleta.
- In Tudjmanu je tudi kaj poslal?
- Podmornico in tri fregate!
- Zakaj pa ni o tem pisal Primorski dnevnik?
- Ker je postal klerikalen. A saj to bo vsak čas Il quotidiano del Litorale, od kar ga je kupil oni Furlan.
- Pa bi bila pisala L'Unità!
- A je Ochettova, Ochetto pa se je prodal Ameriki in kapitalu.
- Zakaj pa je molčal senator Spetič, ki je od Komunistične refundacije?
- On zdaj mora pogosto obiskati Ljubljano, tam vsi politiki hodijo k škofu, tudi Ribičič, Spetič je le politik...
- Podmornico da je dobil Tudjman?
- In tri fregate!
- Ti, kaj pa je to fregata?
- Pač nekaj, kar fregira. Se lepo voziš po morju, pa pride nekaj in te fregira. Kakor je nekaj fregiralo ta moj prekleti muškolo. Aj...

tiskarna graphart

TRST
Viale D'Annunzio 27/E
Tel. (040) 772151

»Da se je ta zakrjnjeni samec Tadej oženil!«

»Ja, rekel je, da je sit samote.«

»Pa si njegovo ženo videl?«

»Sem.«

»In?«

»Tadej je moral biti samote res sit.«

—o—

Dežuje. Pogovor v svinjaku.

Mali prašiček: »Danes je pa res svinsko vreme!«

Stari prašič: »Malo več spoštovanja do družine bi pa že moral imeti! Pri nas rečemo takemu vremenu pasje vreme.«

—o—

Pred nekaj leti se je zgodilo v Pragi.

Pred trgovino je stala dolga vrsta kupcev.

»Kaj pa prodajajo?« je vprašal nekdo, ki je prišel mimo.

»Zapestne ure iz Moskve.«

»Bom pa počakal. Mogoče je tudi moja vmes.«

—o—

Pri vojakih.

Desetar: »Tisti, ki se razumejo na glasbo, naj stopijo dva koraka naprej!« Štirje vojaki stopijo naprej.

»Prinesite klavir iz telovadnice v dvorano!«

Krčmar zagleda na krčmi napis GO-GO-GOSTILNA.

Jezen pokliče črkoslikarja in ga vpraša: »K-k-k-kdo p-p-pa je na-na-na-ročil t-t-ta nap-p-pis?«

—o—

Če pripovedujete Angležu smešnico, se smeje trikrat: prvič iz vljudnosti, drugič, ko mu jo pojasnite, tretjič pa, ko jo razume.

Izložba oslarij

Novinar je v Italiji nekaj posebnega, kot posvečena oseba, kot duhovnik...

Bogo Samsa po Radiu Ljubljana
27. decembra 1991

Kapitan tovarne ladje vpiše v ladijski dnevnik: »Veter s severovzhoda. Morje nemirno. Prvi častnik pijan.«

Prvi častnik vidi opombo o sebi in prosi kapitana, naj jo izbriše. Kapitan mu prošnjo odbije, češ da je dolžan zapisovati resnico.

Naslednji dan vodi dnevnik prvi častnik. Pa zapiše: »Veter z jugozahoda. Morje nemirno. Kapitan danes tizen.«

—o—

Na gledališki oglasni deski je stalo: »Torkova gledališka matineja ne bo v četrtek, ampak v soboto.«

—o—

V spominskem članku za nekim pokojnim je bilo zapisano: »Zanj je bila smrt pomembna prelomnica v življenju.«

—o—

»Opazil sem, da moje rjave krave pojedjo več kot bele.«

»Kako si to razlagaš?«

»Ne vem, kako naj bi si. Slutim pa, da je to zato tako, ker imam rjavih krav več kot belih.«

—o—

»Ali si že bil v Pekingu?«

»Še ne.«

»Potem pa gotovo poznaš Kalana, ki tudi še ni bil tam.«

—o—

Prijatelja srečata lepo dekle.

»Tale je pa res lepa!«

»Pa tudi inteligentna.«

»Kako pa to veš?«

»Zadnjič sem jo samo bolj pozorno pogledal, pa me je že klofnila.«

PODPORNE NAROČNINE SO NAKAZALI:

Oskar Simčič, Gorica 50.000 lir; Željka Simčič, Gorica 50.000 lir; Zavod sv. Družine, Gorica 50.000 lir; Mila Terčon, Sesljan 50.000 lir; Ela Schart, Nabrežina 50.000 lir; Julka Štrancar, Trst 50.000 lir; Ivo Kralj, Slivno 50.000 lir; Peter Franza, Trst 50.000 lir; Stanislav Soban, Trst 60.000 lir; Adrijan Pahor, Devin 50.000 lir; Lucijan Drole, Gorica 50.000 lir; msgr. Franc Močnik, Gorica 50.000 lir; Mirka Cvijović Košuta, Sv. Križ 50.000 lir; Jurij Slokar, Trst 100.000 lir; Josipina Mirošic, Trst 40.000 lir; Bojan Brezigar, Nabrežina 150.000 lir; Ivan Sajovic, Gorica 40.000 lir; msgr. Lojze Škerl, Opčine 100.000 lir; Diomira in Drago Bajc, Sv. Ivan 100.000 lir; Justina Slavec, Boršt 40.000 lir; Daniela Žerjal, Opčine 50.000 lir; Anna Spacapan, Gorica 40.000 lir; Maria Elsbacher, Pagnacco 50.000 lir; Šolske sestre, Dolina 40.000 lir; Lojzka Sosič Čevdek, Trst 60.000 lir; Aleksander Cergol, Trst 50.000 lir; Ninko Černic, Doberdob 50.000 lir; Lojze Burjes, ZDA 45.000 lir; Irena Vrtovec, Gorica 50.000 lir; družina Furlani, Lonjer 70.000 lir; Jolanda Korsič, Števerjan 40.000 lir; Joseph Kogoj, Francija 65.359 lir; Šolske sestre, Sv. Ivan 100.000 lir; Janez Belej, Rim 50.000 lir; Silvana Markusa, Nabrežina 100.000 lir.

DAROVİ V SKLAD MLADIKE:

Neva Žerjal Fonzari, Tržič 50.000 lir; Ivana Logar, 20.000 lir; Jože Sraka, Trebče 10.000 lir; Žarko Škerlj, Mačkolje 5.000 lir; Miro Tavčar, Devin 5.000 lir; Drago Štoka, Trst 5.000 lir; Antonio Rustja, Bordighera 20.000 lir; Marko Deklič, Mačkolje 5.000 lir.

DRUGI DAROVİ:

N.N. za nakup stanovanja v drugem nadstropju 200.000 lir; N.N. v isti namen 100.000 lir in za Društvo slovenskih izobražencev 100.000 lir; Jelka Šah in Božena Terčon ob prvi obletnici smrti prof. Maksa Šaha vsaka po 50.000 lir za Mladiko; dr. Ivan Artač za nakup stanovanja v drugem nadstropju 100.000 lir; v spomin na Vido Slokar darujejo Elda, Nereo in Štefka 50.000 lir za Mladiko; v spomin na drago Marijo Mislej darujejo prijateljice Elda, Lidija, Lina in Neva 40.000 lir za Mladiko.

VSEM PRISRČNA HVALA!

Od obrtniških izkušenj v trgovinsko dejavnost

Korsič

Anton Korsič

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

Prodajalna:

TRST, Ulica S. Cilino 38
Telefon 040/54390

Dom in delavnica:

TRST, Ulica D. Chiesa, 91
Telefon 040/571326

POSEBNI POPUSTI!

OBIŠČITE NAS!